

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Studium humanitní vzdělanosti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Bilingvismus a emoce:
Studie jazykové preference
emocionálního vyjadřování bilingvistů**

Elizabeth-Marie Dawson

Vedoucí práce: doc. PhDr. Gabriela Seidlová Málková, Ph.D.

Praha 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Poděkování

Mé první velké poděkování míří doc. PhDr. Gabriele Seidlové Málkové, PhD, která tuto bakalářskou práci vedla s maximální profesionalitou a pozitivním přístupem. Bez jejich cenných rad a předaných zkušeností by tato práce nemohla vzniknout. Dále bych ráda poděkovala své mamince, sestře a příteli. Tito lidé mi byli neskutečnou oporou během psaní této bakalářské práce. Všichni mi i svým bilingvním zázemím poskytovali zajímavé poznatky, které mne během psaní této práce inspirovaly.

OBSAH

ABSTRAKT.....	5
ABSTRACT.....	6
ÚVOD.....	7
1. BILINGVISMUS.....	9
1.1. Termín bilingvismu.....	9
1.2. Klíčové pojmy bilingvismu.....	9
1.3. Typologie bilingvismu.....	11
1.3.1. Společenský & Individuální bilingvismus.....	11
1.3.2. Raný & Pozdní bilingvismus.....	12
1.3.3. Vyrovnaný & Dominantní bilingvismus.....	13
1.3.4. Složený & Koordinovaný & Subordinovaný bilingvismus.....	13
1.3.5. Lidový & Elitní bilingvismus.....	15
1.3.6. Aditivní & Subtrakční bilingvismus.....	15
1.3.7. Shrnutí typologie bilingvismu.....	16
1.4. Teorie bilingvismu a kognitivních funkcí.....	16
1.4.1. Duální model bilingvní kognice.....	16
1.4.2. Sapir-Whorfova hypotéza.....	16
1.4.3. Teorie ledovce Jima Cumminse.....	17
1.4.4. Code-switching / Přepínání kódu.....	18
2. EMOCE V BILINGVNÍM KONTEXTU.....	19
2.1. Emoční teorie.....	19
2.1.1. Deterministický přístup.....	19
2.1.2. Emergentní přístup.....	20
2.2. Emoční jazyk bilingvistů.....	22
2.2.1. Jazykově podmíněné emoce.....	22
2.2.1.1. Kulturní vliv.....	23
2.2.1.2. Valence slov.....	24
2.2.2. Emoční vs emočně nabitá slova.....	24
2.3. Bilingvismus a vnímání emocionální projevů a frází.....	25

3.	BILINGVISTÉ A JAZYKOVÁ PREFERENCE	27
3.1	Romantické a rodinné vztahy.....	27
3.2	Terapeutické vztahy.....	29
3.3	Nadávky a tabuizovaná slova.....	30
4.	SYSTEMATIC REVIEW.....	32
4.1.	Cíl výzkumu.....	32
4.2.	Metodika výzkumu.....	32
4.2.1.	Kritéria výběru studií.....	33
4.3	Vyhledávání relevantních zdrojů.....	33
4.3.1	První fáze systematic review.....	33
4.3.2	Druhá fáze systematic review.....	35
4.3.3	Třetí fáze systematic review.....	38
4.4	Shrnutí a diskuze.....	60
4.5	Limity výzkumu.....	64
	ZÁVĚR.....	65
	SEZNAM LITERATURY	66

ABSTRAKT

Tématem této přehledové bakalářské práce je popis bilingvismu v korelaci s emocemi. Specificky se práce zaměřuje na prozkoumání emocionálních projevů bilingvistů v prvním a druhém jazyce. Situace a stavy se zvýšenou emocionální intenzitou, jako je nadávání a použití tabuizovaných slov, prožívání pocitů lásky či vybavení si traumatu mohou u bilingvního jedince vyvolat různé reakce v závislosti na jazyce. Záměrem této práce je tudíž pokusit se vystihnout jazykovou preferenci bilingvistů a posoudit charakter mezijazykových rozdílů ve vyjadřování emocí.

Na základě metody systematic review je cílem předložit integrovaný souhrn co nejaktuálnějších studií a informací na toto téma, což je v mezinárodní akademické sféře vcelku popsaný fenomén, v české akademii je však tato podkategorie tématu bilingvismu zřídka popsána.

Klíčová slova: bilingvismus, emoce, jazyková preference, emocionální vyjadřování, intenzita emocí, vztah

ABSTRACT

The topic of this overview bachelor's thesis is the description of bilingualism in correlation with emotions. Specifically, this piece of work focuses on the examination of the emotional expressions of bilinguals in their first and second languages. Situations and conditions with increased emotional intensity, such as cursing and using taboo words, experiencing feelings of love or experiencing trauma, can trigger different reactions in a bilingual individual, depending on the language. The intention of this work is therefore to try to capture the language preference of bilinguals and to assess the nature of cross-linguistic differences in the expression of emotions.

Based on a systematic review method, the goal is to present an integrated summary of the most up-to-date studies on this topic, which is a well-described phenomenon in the international academic sphere, but this subcategory of the subject of bilingualism is rarely described in the Czech academy.

Keywords: bilingualism, emotion, language preference, emotional expression, emotional intensity, relationship

“To have another language is to possess a second soul”

- Charlemagne

ÚVOD

Předkládaná přehledová bakalářská práce se věnuje fenoménu bilingvismu a jeho vlivu na emocionální projevy jedince. Pojem bilingvismus je i pro výzkumníky obtížné definovat pouze jedním způsobem, jelikož termín bilingvismus nezahrnuje pouze ty jedince, kteří hovoří plynně dvěma jazyky. Existuje několik druhů a subkategorií bilingvismu, které se rozřazují podle určitých parametrů, jež budou v průběhu práce představeny. V první, teoretické, části se budu zabírat typy bilingvismu a jejich členění, definicí emocí a emočního jazyka a jazykové preference bilingvistů ve vztahu k vyjadřování emocí.

Ve světové odborné literatuře jsou studie zahrnující výzkum bilingvismu a obecně multilingvismu běžnou záležitostí, jelikož se díky rostoucí globalizaci a digitalizaci multilingvismus rozšiřuje po světě a čím dál tím více lidí se stává nějakým typem multilingvisty, tedy člověkem používající více než jeden jazyk ve svém každodenním životě (UNESCO, 2019). Co se však českého prostředí týče, je studií o bi- a multilingvismu podstatně méně a specifický popis bilingvismu ve spojení s emocemi je popsán o to méně. Poznatky z této bakalářské práce a potenciálně následných studií by v budoucnu mohly, v českém prostředí, sloužit jako vodítko k pochopení emocionálního vyjadřování dalším bilingvistům. Ti jedinci, jež jsou kvůli svému bilingvnímu zázemí zmateni, mající formu identitní krize či si nevěděli rady, jak se emocionálně projevit v obou svých jazycích by v této práci mohli najít odpověď na tyto otázky.

Toto téma jsem si zvolila, jelikož je mi to jako česko-australance, vyrůstající v bilingvní domácnosti téma velice blízké. Co se mé akademické stránky týče jsem během života přešla z česky mluvící základní školy na mezinárodní, anglické gymnázium a dále na převážně česky mluvící univerzitu. Tyto neustálé jazykové změny mi na jednu stranu daly mnoho výhod, které se projevíly i během psaní této práce. Výhody jako schopnost vyhledávat, pracovat, plně rozumět a překládat převážně cizojazyčné zdroje. Bilingvismus, a jeho potenciální nevýhoda se během psaní této práce však také projevila v mé slabší,

pomalejší a méně výřečné schopnosti psát akademické texty v českém jazyce. Bylo však zajímavé se během přípravy a psaní této práce sebe analyzovat, jelikož jsem si díky této zkušenosti byla schopna zodpovědět několik otázek (převážně jazykově a citově založených otázek), které mě během života tížily. Otázky typu: „*Proč si nedokážu představit být s česky mluvícím romantickým partnerem a proč mi připadá česká fráze 'Miluji tě' neskutečně odpudivá?*“; „*Jakto, že teď, ve svých 24 letech, nedokážu mluvit nepřerušně v jednom jazyce, přeskakuji z jednoho jazyka do druhého a hovořím převážně česko-anglickou kombinací ('čengliš')?*“; *Proč mám pocit, že mé osobnostní rysy jsou jiné v různých jazycích?*

Nyní je tomu tak, že se obklopuji převážně bilingvisty a multilingvisty a zjistila jsem, že téměř všichni si podobné otázky kladou neustále a proto bych doufala, že způsobem jakým jsem si byla díky této práci schopna zodpovědět své otázky, budou si tak schopni otázky zodpovědět i ostatní lidé, aby sami sobě mohli lépe rozumět.

Hlavním cílem této práce je předložit integrovaný souhrn co nejaktuálnějších studií a informací o bilingvistu se zaměřením na výběr jazykového vyjadřování v situacích a stavech se zvýšenou emocionální intenzitou. Specificky se v rámci práce zaměřuji na jazykový výběr v mezilidských vztazích, při používání tabuizovaných slov a při nadávání (*swearing*), což odpovídá situacím a stavům se zvýšenou emocionální intenzitou.

Druhá, praktická, část přehledové studie, pomocí metody *systematic review* (Page et al., 2021), hledá odpověď na výzkumnou otázku: *Preferují bilingvisté používat svůj L1 během emocionálního vyjadřování?*

1. BILINGVISMUS

V následujících podkapitolách věnující se pojmu *bilingvismus* je cílem poskytnout alespoň rámcové uvedení do problematiky tohoto specifického případu mnohojazyčnosti. Předkládám bilingvismus jako pojem s mnohými definicemi, které ukáží, jaká rozdílná tvrzení i mezi odborníky existují a jakými způsoby se od sebe jednotlivá tvrzení odlišují. Dále představuji klíčové pojmy a označení, které jsou s bilingvismem neodmyslytejně spjaty a v neposlední řadě se v následných podkapitolách věnuji výkladu typologie bilingvismu.

1.1 Pojem bilingvismus

Slovník Merriam-Webster definuje slovo bilingvismus následujícími třemi způsoby: 1) Schopnost používat dva jazyky, 2) Časté používání dvou jazyků (v komunitě), 3) Politické nebo institucionální uznání dvou jazyků. Na světě, podíváme-li se napříč různými sociálními třídami a věkovými skupinami, existuje více bilingvních uživatelů jazyka než monolingvních (Grosjean, 1997). Pokud by bylo bráno v potaz, že jedinec, který má znalost cizího jazyka (například jazyk, který se jedinec učil v škole /školním prostředí) a nyní daný jazyk příležitostně používá je vskutku bilingvista, počet bilingvních jedinců by jednoznačně přesahoval počet monolingvních (Wei, 2007).

1.2 Klíčové pojmy bilingvismu

Následující část textu bude odkazovat na knihu *“The Bilingual Mind”* (2014) uznávané profesorky aplikované lingvistiky Anety Pavlenko. Pavlenko důkladně popisuje klíčové pojmy a zkratky nutné k pochopení základních konceptů bilingvismu a multilingvismu.

K vysvětlení a popisu pořadí ve kterém si jedinci osvojují jazyk, vědci obvykle používají chronologickou metodu, přičemž odkazují na *první “mateřský” jazyk* (L1) a *druhý jazyk* (L2). Jakýkoliv další *dodatečný jazyk* poté nese označení (LX). Termín *druhý jazyk* (L2) referuje na jazyk, který se jedinec naučil později v životě. L1 reprezentuje jazyk nebo jazyky, které se jedinec učí od narození, bez ohledu na aktuální znalost jazyka/ů mluvčího. L2 a LX mají definici jazyka naučeného mezi 1 a 3 rokem života, následně po L1. Co se jazyků týče, existuje ještě zkratka TL (target language), v českém jazyce *cílový jazyk*. Cílový jazyk je definován jako L2, který se mluvčí cíleně učí nebo se pokouší naučit.

Po chronologickém pořadí jazyků přichází další rozdělení odkazující na *věk osvojování jazyka* (AoA), neboli “age of acquisition”. AoA se definuje věkem, ve kterém si jedinec začal osvojovat L2, bez ohledu na kontextu. Podle AoA Pavlenko rozděluje bilingvismus na *simultánní bilingvismus* (simultaneous bilingualism), *ranný/dětský bilingvismus* (early or childhood bilingualism) a *pozdní bilingvismus* (late bilingualism).

Dále se bilingvismus blíže určuje na základě *kontextu osvojování jazyka* (CoA), neboli “context of language acquisition”, což reprezentuje kontext, ve kterém došlo k osvojení L2. První rozlišení je *osvojování cizího jazyka* (foreign language acquisition). Druhé rozlišení je *osvojování druhého jazyka* (second language acquisition). Rozdíl mezi osvojováním cizího a druhého jazyka je v tom, že mluvčí, který si osvojuje cizí jazyk to dělá ve své zemi, například v rámci školních nebo mimoškolních jazykových výuk či aktivit (Mertins, 2017). Proto se kontext osvojování cizího jazyka též nazývá *instruovaný kontext* (instructed context). Naproti tomu při osvojování druhého jazyka se mluvčí nachází v zemi, ve které se daný jazyk používá při každodenních, běžných situacích (Mertins, 2017). Kontext osvojování druhého jazyka se též nazývá *přirozený kontext* (naturalistic context).

Pavlenko (2014) dále uvádí termín “*jazyková znalost*” (language proficiency), který se vztahuje jak na celkovou dosaženou jazykovou úroveň mluvčího v konkrétním jazyce, tak na úspěch v samostatných jazykových dovednostech, jako je mluvení a psaní. K vyhodnocení jazykových dovedností se běžně používají standardizované zkoušky. Většina bilingvistů zřídka prokazuje ekvivalentní schopnosti ve všech jazykových oblastech kvůli *principu komplementarity* (complementary principle). Princip komplementarity se vztahuje ke skutečnosti, že jazyky bilingvistů se často učí a používají za různých okolností, s různými lidmi, z různých důvodů a pro dosažení různých cílů (Grosjean, 2008). Proto se mezi jazyky často projevuje *jazyková dominance* (language dominance / linguistic dominance). Jazyková dominance je celková úroveň aktivace jazyka a vztahuje se k systému jazykové nerovnováhy, může se však týkat i individuálních případů používání jazyka. Je třeba poznamenat, že výraz dominantní jazyk má různé konotace v závislosti na kontextu. Může odkazovat na jazyk, kterým mluví většinová populace a nebo, u případů bilingvistů a multilingvistů, může dominantní jazyk zkrátka reprezentovat jazyk, který používají častěji (Accurso, 2015).

Termín “*vyrovnaný bilingvista*” (balanced bilingual) označuje ty jedince, kteří mají relativně vyrovnané dovednosti v obou jazycích, zatímco “*dominantní bilingvista*” (dominant bilingual) se týká těch mluvčích, kteří vykazují větší schopnosti v jednom nebo druhém jazyce. Jinými slovy, každodenní jazykové užívání a vyšší úroveň jazykové zdatnosti se odráží v jedincově vědomém či nevědomém výběru jemu dominantnějšímu jazyku.

U jazyků bilingvního jedince se také do značné míry projevuje významný stupeň interakce mezi jazyky (Pavlenko & Jarvis, 2002; Jarvis & Pavlenko, 2008). Tento vliv zahrnuje různé aspekty jazyka a je definován jako “*mezijazykový vliv*” (cross-linguistic influence, neboli CLI) (James, 2012). Mezijazykový vliv se obvykle popisuje jako vliv na to, jakým způsobem člověk používá nabyté znalosti a schopnosti v jednom jazyce a jak se tyto znalosti a dovednosti dají použít při učení nebo používání druhého jazyka. Mezi další jazykové rozdíly mezi monolingvisty a multilingvisty mohou také patřit metalingvistické úsudky, konceptuální reprezentace, slovní spojení a rychlost jazykového zpracovávání (James, 2012; Pavlenko, 2014).

1.3 Typologie bilingvismu

Jak již bylo zmíněno, jednotná definice bilingvismu takřka neexistuje. Existuje však několik typů bilingvismu a bilingvních mluvčích, které se rozdělují na základě hlavních rysů a charakteristik vysvětlující zdůvodnění takového rozčlenění.

1.3.1 Společenský bilingvismus & Individuální bilingvismus

Nejprve se bilingvismus rozděluje na “*společenský bilingvismus*” (societal bilingualism) a “*individuální bilingvismus*” (individual bilingualism). Základ společenského bilingvismu je sociální aspekt, jelikož společenský bilingvismus reflektuje jazykovou situaci ve specifické řečové komunitě. Tedy v určité kultuře, společnosti nebo národě, kde se používá více než jeden jazyk. Společenský bilingvismus se často projevuje na území, kde se vyskytuje rozmanitost národností. Pokud jsou jazyky úředně uznány, společenský bilingvismus se dodatečně rozděluje na “*oficiální multilingvismus*” (official multilingualism). Mezi takové země se řadí, například, Kanada (angličtina a francouzština jsou úřední jazyky uznávané ve všech federálních vládních institucích v Kanadě) (Munroe, 2018). Kromě francouzštiny a angličtiny se však v Kanadě používají i jiné jazyky; jazyky původních obyvatel Kanady, například, kanadských Inuitů, kteří hovoří dialektem inuitštiny pod názvem Inuktitut.

Inuitština však není oficiálně uznávaným jazykem Kanady, i přes fakt, že odhadovaný počet Inuitů, hovořící jakýmkoliv dialektem inuitštiny, v Kanadě přesahuje 41 000 jedinců (Gregorio, 2021). Kanada je tedy oficiálně dvojjazyčná bilingvní země, de facto je však multilingvním národem. Tento jev se nazývá “*de facto multilingvismus*” (de facto multilingualism), což reprezentuje rozdíl mezi oficiální a skutečnou národní jazykovou situací (Clyne, 1997). Krom Kanady mezi společensky bilingvní země patří např. Belgie (oficiální jazyky jsou francouzština, nizozemština, němčina), Indie (oficiální jazyky jsou hindština, angličtina) a nebo Nový Zéland (oficiální jazyky jsou angličtina, maorština) (Jezak, 2017).

Individuální bilingvismus se, na rozdíl od společenského bilingvismu, zabývá pouze jedincem. Rozdělování individuálního bilingvismu do vhodných kategorií se provádí na základě jazykových, vývojových, kognitivních a sociálních faktorů jedince. Bilingvisté se klasifikují na základě plynulosti a kompetence v mluvených jazycích podle věku, způsobu osvojování jazyka a kontextu osvojování jazyka (Moradi, 2014).

Jak již bylo zmíněno, bilingvismus se těžce jednotně definuje a tudíž i jakékoliv dodatečné rozdělování typů bilingvismu, pojmenovávání a následovného překládání názvů do českého jazyka může být různorodé a někdy až matoucí. Z tohoto důvodu, za účelem přehlednosti a jednotnosti, navazuje následující rozdělení individuálního bilingvismu na studii provedenou výzkumným vědcem Hamzeh Morandim (Ph.D. v lingvistice) “*An Investigation through Different types of Bilinguals and Bilingualism*”.

1.3.2. Raný bilingvismus & Pozdní bilingvismus

Morandi nejprve rozděluje bilingvisty na základě věku, ve kterém je jedinec vystaven dvěma (a více) jazykům na bilingvismus “*raný/brzký/nativní*” (early) a “*pozdní*” (late).

Raný bilingvismus se definuje jako osvojení si více než jednoho jazyka před dosažením adolescentní fáze života jedince. Za raní bilingvisty jsou většinou považováni ti jedinci, kteří dosáhli lingvistické kompetence v obou (a více) jazycích na úrovni podobné /stejně s rodilým mluvčím (Beardmore, 1986). Raný bilingvismus je dále možno rozdělit do dvou typů a to na “*(raný) simultánní bilingvismus*” (simultaneous early bilingualism) a “*(raný) sukcesivní bilingvismus*” (successive early bilingualism). Jedinci spadající do kategorie raného simultánního bilingvismu jsou děti učící se dva jazyky současně, počínaje narozením. U jedinců se tedy, ipso facto, vyvíjí dva první, neboli L1 jazyky (Ekman, 1999;

Pavlenko, 2005b). Simultánně bilingvní děti často vykazují vysokou úroveň bilingvismu (Moradi, 2014). Sukcesivní bilingvismus nastává, když se dítě částečně naučilo L1 a poté se začíná učit L2. Názorná ukázka sukcesivního bilingvismu nastává v situaci, kdy se dítě přestěhuje do místa/země, ve kterém je dominantní jazyk jiný než je rodný jazyk dítěte. Výsledkem takových a podobných příkladů je produkce silného bilingvismu, dítě však potřebuje dostatečný čas k tomu, aby si L2 osvojilo (Moradi, 2014).

Pozdní bilingvismus je definován jako osvojení jednoho jazyka před dosažením osmého roku života a až poté osvojování druhého jazyka; tedy od osmi let a výše. Na rozdíl od raných bilingvních jedinců (simultánních i sukcesivních) je většina pozdních bilingvistů považována za nerodilé mluvčí jazyka, kteří zcela nedosáhli celkové kompetence L2. Faktuální odůvodnění, o čemž často svědčí strukturní gramatické nedostatky a neschopnost identifikovat jazykovou dvojznačnost (dvojsmysl) (Beardsmore, 1986). Pozdní bilingvismus je ve skutečnosti sukcesivní bilingvismus, jelikož k osvojování L2 dochází až po osvojení L1. Rozdíl mezi pozdním a sukcesivním bilingvismem se zakládá na věku osvojení jazyka. K nabytí a osvojení L2 u pozdního bilingvisty dochází až po kritickém období života jedince - tedy v pubertálním nebo dospělém věku. Vzhledem k tomu, že takový jedinec dosáhl "kompletní" jazykové úrovně L1, pozdní bilingvista využívá a čerpá z osobních zkušeností za účelem naučení se L2 (Moradi, 2014).

1.3.3 Vyrovnaný bilingvismus & Dominantní bilingvismus

Další rozčlenění individuálního bilingvismu je, podle Moradiho, rozdělení na "vyrovnané" (balanced) a "dominantní" (dominant) bilingvisty. Toto rozdělení již bylo zaznamenáno v předešlé kapitole tohoto textu, podle práce Pavlenko (2014) v části "*Klíčové pojmy bilingvismu*". Moradi (2014) však dále uvádí, že rozlišení mezi vyrovnaným a dominantním bilingvistou je založeno na plynulosti a ovládaných jazykových dovednostech jedince (Peal a Lambert, 1962). Jinými slovy, dominantní bilingvista je kompetentnější a plynulejší v jednom ze dvou jazyků, zatímco vyrovnaný bilingvista je více méně stejně zdatný a kompetentní v obou jazycích.

1.3.4 Složený & Koordinovaný & Subordinovaný bilingvismus

Třetí kategorie individuálního bilingvismu Moradi rozděluje na bilingvismus "složený" (compound), "koordinovaný" (coordinate) a "subordinovaný" (subordinate). Bilingvismus složený, koordinovaný a subordinovaný se, podle Weinreicha (1953), zabývá vlastnostmi a

rysy dvou (a více) lingvistických kódů a způsobu, jakým jednatel tyto lingvistické kódy uchovává a uspořádává.

Složený bilingvista se učí dva jazyky ve stejném prostředí, což vede k osvojení jednoho pojmu se dvěma verbálními výrazy (D'Acerno, 1990). Předpokládá se, že L2 složeného bilingvisty postrádá autonomní gramatiku - L2 se člověk učí takovým způsobem, že bude vždy závislý na L1 (Diller, 1970). Jinými slovy, dvě sady lingvistických kódů jsou, u složených bilingvistů, udržovány v jedné významové jednotce, neboli jednom významovém systému slov (Moradi, 2014). Názorný příklad si můžeme představit u českého studenta učícího se ve škole nový jazyk; španělštinu. Španělská slovíčka se student učí skrze české slovní ekvivalenty, které si individuálně překládá. Studentova španělština je tedy vždy závislá na českém jazyce a českých slovních ekvivalentech.

U koordinovaných bilingvistů je každý jazykový kód uložen a strukturován odděleně ve dvou významových jednotkách, což má za následek, že koordinovaný bilingvista má dva systémy významů slov. Jeden významový systém pro slova, která zná v L1, a druhý pro slova, která zná v L2 (Moradi, 2014). Slovní zásoba v obou jazycích patří do samostatných a nezávislých systémů z důvodu osvojení jazyků v různých kontextech (například L1- v domácím prostředí; L2- ve školním prostředí) (D'Acerno, 1990). Dokonce existuje domněnka, že kvůli oddělenosti dvou jazyků, mají koordinovaní bilingvisté potíže s překládáním z jednoho jazyka do druhého, kvůli naprosto odlišné gramatice a gramatické struktuře v obou jazycích (Diller, 1970).

Je však nutné podotknout, že hranice mezi složeným a koordinovaným bilingvismem je dosti fluidní. Složený bilingvista se může s dosti velkou pravděpodobností eventuálně stát bilingvistou koordinovaným (s dostatečnou praxí a talentem na nauku jazyků).

V neposlední řadě do této kategorie individuálního bilingvismu patří bilingvista subordinovaný. U subordinovaného bilingvisty dominuje jeden z jazyků nad druhým. Předpokládá se, že lingvistické kódy druhého jazyka (L2) tohoto typu bilingvismu jsou chápány a interpretovány prostřednictvím prvního jazyka (L1). Konkrétně se má za to, že subordinovaní bilingvisté mají dvě sady lingvistických kódů, ale pouze jednu významovou jednotku, která je přístupná pouze prostřednictvím prvního jazyka (L1) (Moradi, 2014). Subordinovaný bilingvista tedy zcela ovládá jeden ze dvou jazyků - ovládaný jazyk je většinou mateřský jazyk. Druhým jazykem pak subordinovaní bilingvisté mluvit dokáží,

neovládají jej však tak zdatně, nebo L2 rozumí, ale nedokáží jím hovořit. Jinými slovy nejsou zcela schopni s grácií “spojit mozek a jazyk”.

1.3.5 Lidový bilingvismus & Elitní bilingvismus

Čtvrté rozdělení individuálního bilingvismu Moradi přebírá od amerického lingvisty Joshua Fishmana, jehož zaměřením bylo, mezi jiným, bilingvní vzdělávání a sociologie jazyka. Existují dodatečné typy bilingvismu, které jsou založeny na faktorech, jako je kulturní identifikace a používání jazyka. Bilingvní jedinci mohou být také klasifikováni na základě různých sociálních kritérií. Fishman (1977), se zaměřením na sociální status jazyka, rozděluje bilingvní jedince do dvou skupin na “*lidové*” (folk) a “*elitní*” (elite).

Skupina lidových bilingvistů je obecně utvořena členy jazykově menšinové komunity, jejíž mateřský jazyk nemá v dominantní jazykové společnosti, ve které žijí, vysoké postavení. Elitní bilingvisté, na rozdíl od lidových bilingvistů, mluví v dané společnosti dominantním jazykem a zároveň se jim dostalo “vyššího vzdělání”, což mělo za následek, že nyní ovládají dodatečný jazyk (LX), který jim poskytuje mimořádnou hodnotu a výhody v rámci společnosti.

1.3.6 Aditivní bilingvismus & Subtrakční bilingvismus

V neposlední řadě Moradi uvádí kategorii individuálního bilingvismu, kterou pojmenovává “*aditivní*” (additive), neboli sčítací a “*subtrakční*” (subtractive), neboli odčítací bilingvismus. Tato kategorie bilingvismu závisí na tom, jakým způsobem jedincův L2 ovlivňuje udržení znalostí a ovládnutí L1 (Lambert, 1974). Mezi aditivní bilingvisty se řadí ti jedinci, kteří mohou rozvíjet svůj L2, aniž by přišli o znalosti a dovednosti v L1. Oba jazyky, které se aditivní bilingvisté učí, by měly být respektovány v kultuře, ve které žijí. Jinými slovy, aditivní bilingvismus nastává ve chvíli, kdy osvojování L2 nijak nenarušuje osvojování si L1. Subtrakční bilingvisté jsou jedinci, kteří si osvojují nebo ovládají L2 na úkor svého L1. Subtrakční bilingvismus nastává, když je učení L2 v konfliktu s učením L1. V takovém případě se kompetence a ovládnutí L1 u člověka zhoršuje, zatímco se kompetence a ovládnutí L2 (obvykle dominantní jazyk v místě pobytu) zvyšuje. Tento typ bilingvismu se zvláště často objevuje u dětí imigrantů¹.

---

¹ poznámka autorky - v současné době se čím dál tím více setkávám (v reálném životě nebo na sociálních médiích) s tzv “*byelinguism*”, nadsázka reflektující však reálný stav a situace, ve kterých bilingvisté (nehledě na typu) přicházejí o slovní zásobu v obou jazycích a nejsou schopni mluvit koherentně

1.3.7 Shrnutí typologie bilingvismu

Je důležité poznamenat, že většina těchto dimenzí bilingvismu je často propojena. Dalo by se namítnout, například, že člověk, který byl od narození vystaven znalostem dvou jazyků (simultánní bilingvismus), má větší předpoklad k tomu stát se vyváženým bilingvistou. Bilingvisté mohou být klasifikováni podle různých charakteristik a rysů, a to jak na individuální, tak sociální úrovni. V důsledku toho jsou bilingvisté roztrženi na základě dimenzí jejich příslušných bilingvnických rysů. Mělo by být však jasně uvedeno, že komplexnost těchto rozdělení vyplývá ze skutečnosti, že tyto charakteristiky bilingvismu jsou spíše propojovací než kategorické. V rámci konkrétní dimenze bilingvismu nelze jasně stanovit hranice mezi různými typy bilingvistů. Dále fakt, že studie o bilingvismu mohou pocházet z různých akademických věd - psychologie, lingvistika, sociální a kulturní antropologie atd., má za následek, že jsou parametry pro definice a kategorizace bilingvismu různorodé.

1.4 Teorie bilingvismu a kognitivních funkcí

1.4.1 Duální model bilingvní kognice

Bilingvní jedinci mají schopnost zpracovávat informace ve více jazycích, stavící se vůči tradičním modelům monolingvního mozku². Jedna z původních perspektiv zabývající se bilingvní kognicí tvrdí, že mozek má samostatný systém pro paměť a samostatný systém pro vědomosti a znalosti a tyto systémy jsou spojeny s jedním nebo druhým jazykem, kterému jedinec rozumí, nebo který ovládá. Leonid Perlovsky, profesor na univerzitě Northeastern, vyvinul duální model, který ukazuje, jak jsou kognice a jazyk neoddelitelně spojeny a tvoří duální hierarchii. Perlovsky tvrdí, že jazyk sice není přímo spojen s předměty ve světě, ale poskytuje přístup ke kultuře a uchovává kulturní informace a znalosti. „Události, které nejsou popsány jazykem, pravděpodobně nebudou ani zaznamenány nebo vnímány v kognici“ (Perlovsky, 2006; překlad autorky).

1.4.2 Bilingvismus a Sapir-Whorfova hypotéza

Lingvisté Sapir (1929) a Whorf (1940) předpokládali, že myšlení je s jazykem spojeno tak, že jazyk používaný k myšlení určuje typ nabytých či získaných znalostí a způsob myšlení.

---

² k celkovému pochopení a popisu kognitivních systémů u bilingvnických dětí a dospělých je potřeba podrobnějšího výzkumu

Sapir-Whorfova hypotéza tvrdí, že struktura jazyka utváří nebo omezuje způsob, jakými mluvčí vytváří představy o světě. Jiné teorie také zpochybňují myšlenku, že být bilingvní zabírá mentální prostor, který by jinak mohl být využit jinými sférami znalostí (Macnamara, 1967). Tato teorie byla populární na začátku a v průběhu 20. století a způsobila problémy bilingvním komunitám. Posílila předsudky vůči nerodilým mluvčím a vedla k domněnkám a spekulacím o jejich inteligenci. To dále prohloubilo předpojatost vůči rodilým mluvčím menšinového jazyka a vedlo k jazykové diskriminaci nebo k názoru, že nerodilí mluvčí dominantního jazyka jsou méně inteligentní než rodilí mluvčí. Popularita této teorie často vedla k tomu, že se bilingvní rodiče rozhodli nevystavovat své děti menšinovému jazyku (Beardsmore, 2003). Na druhou stranu, dle slov Dr. Richarda Nordquista, emeritního profesora rétoriky a angličtiny na Georgia Southern University, je hlavní chyba Sapir-Whorfovy hypotézy mylný předpoklad schopnosti člověka pochopit pojem či výraz, pokud by ho postrádal jeho jazyk. Schopnost lidí uvažovat, nebo mít emocionální reakci na věc nebo myšlenku nepramení vždy ze schopnosti ovládat jazyk. Nordquist toto tvrzení podporuje argumentem:

“For example, take the German word *sturmfrei*, which essentially is the feeling when you have the whole house to yourself because your parents or roommates are away. Just because English doesn't have a single word for the idea doesn't mean that Americans can't understand the concept”³ (Nordquist, 2019).

1.4.3 Teorie ledovce Jima Cumminse

Tento výzkum byl založen na hypotéze bilingvní kognice od Jima Cumminse (1979) s názvem “hypotéza lingvistické vzájemné závislosti”⁴ (linguistic interdependence hypothesis), což představuje odlišný pohled na multilingvní kognici. Cumminsova hypotéza vyústila v multilingvní kognitivní model, který byl inspirován představou dvou překrývajících se “ledovců”.

Ledovec je těleso, které je z malé části viditelné nad povrchem vody, valná většina se však nachází pod mořskou hladinou. Cumminsova hypotéza pohlíží na jedince, učící se LX, jako ledovec, jehož viditelné části nad vodou představují jedincovy L1 a L2. Na povrchu

---

³ překlad autorky - Vezměte si například německé slovo *sturmfrei*, což je v podstatě pocit, kdy máte celý dům pro sebe, protože vaši rodiče nebo spolubydlíci jsou pryč. To, že angličtina nemá jediné slovo pro tento nápad, neznamená, že Američané tomu konceptu nerozumí.

⁴ překlad autorky - český překlad Cumminsovy hypotézy nebyl k nalezení

oddělené a odlišné jazykové poznatky, které však (pod hladinou) pramení z jednotné společné základny znalostí - sdílející stejné informace, které jsou jen prezentované různými způsoby v závislosti na jazyce. Cumminsova hypotéza předkládá, že informace a poznatky získané v jednom jazyce jsou kódovány v mentálním prostoru sdíleném oběma jazyky a jsou teoreticky dostupné nezávisle na zvoleném a použitém jazyce jedince (s podmínkou toho, že má jedinec dostatečnou kapacitu slovní zásoby a je tudíž schopen vyjádřit zakódovanou myšlenku v jakémkoliv jazyce) (Cummins, 1979).

1.4.4 Code-switching / Přepínání kódu

Sociolingvisté jako Gumperz poprvé použili termín code-switching, neboli “*přepínání kódu*” v 60. letech 20. století (Albarrilo, 2018), což je klíčovou oblastí ve studii bilingvismu a multilingvismu. Pojem “kód” označuje jazyky, dialekty a řečnické styly zatímco “přepínání” označuje změnu nebo střídání mezi jazyky, dialekty a řečnickými styly (Gardener-Chloros, 2009). Termín “přepínání kódu” je rovněž definován jako výběr nebo modifikace jazykových komponentů takovým způsobem, aby odpovídaly kontextu interakce (Nilep, 2006).

Na fenomén přepínání kódu se dá nahlížet ze dvou hledisek. Buďto ze sociolingvistické, nebo z psychologické perspektivy. V sociolingvistických teoriích jazyka je přepínání kódu zkoumáno jako sociální chování, které odráží lingvistické, sociální a kulturní normy jazyka (Shah, Furqan & Zaman, 2019). Druhá metoda zkoumání přepínání kódu využívá psychologické, neurologické, strukturální a sociokulturní pohledy za účelem vysvětlení mechanismů kognice a základů produkce jazyka, osvojování jazyka a vytváření významu (Kootstra, 2015). Vogh (1954) se domníval, že přepínání kódu je spíše psychologický fenomén, než-li lingvistický. Potvrdil tím teorii Weinreicha (1953), jenž přisuzoval potenciál přepínání kódu s raným bilingvním dětstvím a formám bilingvního rodičovství.

2. EMOCE V BILINGVNÍM KONTEXTU

2.1 Emoční teorie

V následujících podkapitolách se budu věnovat rozboru emocí a emočního jazyka v kontextu bilingvní mysli. Práce Anety Pavlenko (2014) *“The Bilingual Mind”*, specificky kapitola *“Emotion theories and their implications for the bilingual mind”* vystihuje emoční teorie, které shrnují klíčové emoční teorie se zaměřením na dvě psychologická paradigmat, tedy psychologické vzorce. Prvním je *“determinismus”* (deterministic paradigm) a druhým *“emergentismus”* (emergentism paradigm). Tato dvě paradigmat umožňují Pavlenko zaměřit se na rozdíly v povaze a univerzálnosti emočních kategorií a jejich následné důsledky a vliv na bilingvisty a multilingvisty.

2.1.1 Deterministický přístup

Determinismus, deterministický přístup, též znám pod pojmem biologický nebo univerzalistický přístup nachází své kořeny v Darwinově knize z roku 1872 *“Výraz emocí u člověka a u zvířat”* (The expression of the emotions in man and animals). Na emoce se v tomto ohledu nahlíží jako na biologicky podmíněné procesy, které se opírají o vrozeně nastavené mozkové mechanismy, které byly stanoveny dlouhou evoluční historií. *Emotions are “biologically determined processes, depending on innately set brain devices, laid down by a long evolutionary history”* (Damasio, 1999 v Pavlenko, 2014).

Darwinova teorie byla následně adoptována dvěma učiteli v 60. letech 20. století. Učiteli Paul Ekman a Wallace Friesen, kteří studovali každodenní život obyvatel Nové Guineje a ke svému překvapení zjistili, že ze stovek hodin dokumentovaných záběrů, které měli k dispozici, nikdy u obyvatel Nové Guineje neshledali neznámé emocionální výrazy. Toto zjištění posléze inspirovalo Ekmana letět na Novou Guineu, specificky navštívit původní obyvatele kmene Fore se záměrem zkoumat emocionální projevy jejich členů. Cílem Ekmanovy návštěvy a studie bylo shromáždit příběhy popisující emotivní události obyvatel kmene. Obtížný cíl, jelikož Ekman neznal nikoho z původního kmene a neovládal tamní jazyk *Pidgin*. Jeho práce zcela závisela na dobrovolných tlumočnících (chlapci z misijní školy, kteří se učili hovořit jazykem *Pidgin*). Sám Ekman tuto zkušenost sám popsal jako

“trhání zubů”⁵ (Ekman, 2003). Účastníci následovného experimentu z kmene Fore, provedený Ekmanem s pomocí tlumočnicků, měli za úkol přiřadit příběhy k obrázkům zobrazující různé výrazy obličejů bělošských (Caucasian) Američanů nebo aby vylíčili emoce, které by sami pociťovali jako protagonisté oněch příběhů. Skutečnost, že se emoce a emocionální projevy obyvatel kmene Fore na Nové Guineji shodovali s emocemi a emocionálními projevy vyobrazených Američanů na obrázcích a naopak, přesvědčila Ekmana, že našel univerzální lidských emocionálních zkušeností (Pavlenko, 2014).

Ekmanovy následné výzkumy doložily základní teorie emocí, které předpokládají, že existuje soubor základních, hlavních emocí. Emoce jako *hněv, strach, znechucení, smutek, překvapení a radost/štěstí* (Ekman, 1992, 2003; Izard 1977, 2009, 2011). Tento soubor emocí představuje vrozené afektované programy⁶, které jsou spuštěny vnějšími podněty, aby produkovaly stejné reakční vzorce napříč kulturami. Reakční vzorce, do kterých zapadají i všeobecně srozumitelné výrazy v obličejí. Studie deterministického přístupu naznačují, že jazyk není zcela zásadní pro emocionální zážitky: primáti, kojenci a prelingvální dospělí v nepřítomnosti jazyka se projevují pomocí “základních emocí” (Pavlenko, 2014).

2.1.2 Emergentní přístup

Ve stejném okamžiku, kdy Ekman prováděl svůj výzkum na Nové Guineji, antropoložka Jean Briggs(ová) zkoumala život a zkušenosti mezi eskymáky Utku. Její etnografický výzkum z roku 1970 “*Never in Anger: Portrait of an Eskimo Family*”, společně s dalšími studii⁷, zpochybnilo základní teorie emocí, odhalily mezikulturní a mezijazykovou variabilitu v emoční struktuře a organizaci emočního života. Emergentní přístup nahlíží na emoce jako na emergentní jevy, tedy jevy, které jsou v procesu vzniku nebo se stávají prominentními. Pavlenko zde odkazuje na kolegium (Barrett, 2009; Barrett et al., 2007a,b; Brosch et al., 2010; Mesquita & Leu, 2007; Oatley, 1992; Russell, 2003; Scherer, 2009 v Pavlenko, 2014):

---

⁵ “*like pulling teeth*” - something especially difficult, tedious, requires an extreme amount of effort, or is done in the most difficult or unpleasant way possible (<https://idioms.thefreedictionary.com/like+pulling+teeth>)

⁶ Člověk se rodí s přirozeným sklonem k přežití - vrozené afekty se spustí ihned po narození. Afekty jsou vrozené protokoly, které, když spuštěny, přitahují pozornost a motivují člověka jednat

⁷ studie: Tahitáni (Levy, 1973); kmen Fula (Riesman, 1977); Pintupi [skupina australských Aboriginů] (Myers, 1979, 1986); lidé Ilongot [Filipíny] (Rosaldo, 1980); [lidé z karolinských ostrovů v Tichém oceánu] Ifaluk (Lutz, 1986, 1988)

Emoce “(a) vznikají v procesu subjektivního posouzení přicházejících podnětů z hlediska individuálních potřeb a cílů, (b) integrovaná kognitivní hodnocení, fyziologické stavy, důsledky chování a diskurzivní zdroje a (c) navádějí ke kulturně vhodným reakcím a postupům⁸” (Pavlenko 2014, překlad autorky).

V emergentním paradigmatu se na jazyk nahlíží jako na zprostředkující nástroj, který usnadňuje získávání emocionálních kategorií a dosažení intersubjektivity. U “*teorií hodnocení*” (appraisal theories) hodnocení emocionálních podnětů vyvolávají vzorce fyziologických reakcí (včetně některých pravděpodobně pevně nastavených reakcí, jako je reflex leknutí) a motorické projevy (např. mračení se) jsou považovány za “*modální emoce*” (modal emotions). V konstruktivních přístupech, jako je “*konceptní model jednání*” (conceptual act model), jsou preexistující stavy vzrušení (core affect) změněny na účelové emoční stavy prostřednictvím lingvistických a kulturních zdrojů:

“During emotional experience (“How do I feel?”) and emotion perception (“Is the rat afraid?” “Is my friend angry?” “Is my dog sad?”), representations of internal sensations from the body and external sensations from the world are made meaningful by categorizing them. This categorization uses emotion knowledge that has been learned via prior experience. Together, these three sources of information create the variety of mental states (that represent your own feelings of your experience of someone else’s behavior) named with emotion words. ... So, when a person is feeling angry, for example, he or she has categorized sensations from the body and the world using conceptual knowledge of the category ‘anger.’ As a result, that person will experience an unpleasant, high arousal state as evidence that someone is offensive. In fear, he or she will experience the same state as evidence that the world is threatening” (Barrett, 2009: 1292-1293 v Pavlenko, 2014, str. 252-253).

Potenciálně by mohl existovat kompromis kombinující obě teorie ve dvoufázovém procesu. V první, převážně automatické fázi, by hodnocení spustilo fyziologické reakce, neboli základní afektivní stavy (core affective states). Ve druhé, vědomé fázi, by se emocionální zkušenost interpretovala prostřednictvím kategorií a rámců, které má člověk k dispozici (Pavlenko, 2014).

---

⁸ “(a) arise in the process of subjective appraisal of incoming stimuli in terms of individual needs and goals, (b) integrate cognitive appraisals, physiological states, behavioral consequences, and discursive resources, and (c) lead to culturally appropriate reactions and courses of action”

2.2 Emoční jazyk bilingvistů

Napříč jazyky existují pojmy, slova a emoce u kterých neexistuje jazykový ekvivalent (Pavlenko, 2008). Při snaze vyjádřit nebo zpracovat emoci, pro kterou neexistuje pojem v jednom jazyce, může dojít k efektu “ztráta /ztracený v překladu”. Není tedy asi překvapením, že výzkum emocí u bilingvistů přinesl rozdílné údaje o tom, jakým způsobem bilingvisté vnímají a zpracovávají emoce v obou jazycích.

Emocionální vyjadřování nemusí být vždy záměrné, obzvláště pokud jsou emoce doprovázeny nedobrovolnými fyzickými reakcemi. Příkladem je smích jako reakce na humornou historku či vtip, nebo pláč během smutné scény ve filmu (Collier, 1985). Emoce jsou definovány jako interpretace osobní události ovlivněné subjektivní historií jedince. Emoce poskytují informace o současných událostech, které jsou typicky filtrovány prizmatem dřívějších událostí (Ekman, 1999). Někteří vědci tvrdí, že nedobrovolné výrazy obličeje jsou první prostředky použité k vyjádření emocí (Collier, 1985). V důsledku by jazyk mohl být považován za sekundární mechanismus pro vyjadřování emocí. Jelikož interpretace výrazů obličeje je extrémně subjektivní, používání slov k popisu emocí má tu výhodu, že eliminuje nejednoznačnost (Pavlenko, 2005a).

2.2.1 Jazykově podmíněné emoce

Zatímco mnohé emoce jsou univerzálně uznávané, způsob, jakým jsou emoce ve slovech zakódovány a emoce mající jedinečná, specifická slova, se v různých jazycích a civilizacích liší. V důsledku toho mohou být některé emoce pocíťovány a prožívány pouze v jazykových a kulturních kontextech, ve kterých daná slova a názvy existují (Pavlenko, 2005a). V této podkapitole si na několika předložených případech ukážeme tento koncept specifických, emočních slov.

Německé slovo *Schadenfreude* je příkladem takového nepřeložitelného slova. *Schadenfreude* se vztahuje k pocitu slasti, který jedinec prožívá, když jiná osoba, často pro jedince nepohodlná, nepříjemná či nenáviděná, prožívá utrpení (Williams, 2014). Následně například *Voorpret* je nizozemské slovo, které označuje očekávání (pozitivní očekávání, nadšení). Tento pocit může člověk prožívat těsně před tím, než se zapojí do příjemné činnosti, jako je odjezd na dovolenou (Williams, 2014). Dále *Koi no yokan*, je specificky japonský výraz, který popisuje pocit uvědomění si, že se člověk zamilovává do osoby

právě v tom okamžiku, ve kterém osobu poprvé spatřil (Williams, 2014). Jinými slovy, “lásky na první pohled”. Zatímco podobně srovnatelná slova a fráze mohou existovat v jiných jazycích, a ikdyž jejich význam může být zprostředkován pomocí obsáhlé formulace, vysvětlení nebo překladu, tyto typy slov a frází jsou často doprovázeny kulturními znalostmi a porozuměním, jelikož jazyk je kulturně specifický fenomén (Ożańska-Ponikwia, 2012). Je tedy možné, aby jedinec zažil emoce souznění a specifické pocity spojené s daným jazykem, které jsou prožívány v určitém kulturním prostředí a kontextu (Pavlenko, 2005a). Bilingvní jedinec má větší, až dvojnásobnou slovní zásobu (např. u simultánního vyváženého bilingvisty) než monolingvní jedinec. Díky tomu, že ovládá více než jeden jazyk na kompetenční úrovni, má takový bilingvní jedinec potenciál lépe vyjadřovat své emoce, jelikož má tu teoretickou možnost čerpat z obou jazyků (Pavlenko, 2005a).

2.2.1.1 Kulturní vliv

Záměrné, dobrovolné emocionální vyjadřování, jako je sdílení pocitů nebo jakýkoliv emocionální prožitek, je naučená praxe, významně ovlivněná kulturou (Collier, 1985). Kultura se s jazykem výrazně prolíná. Vnímání kulturních praktik a kulturně normativního chování je zásadní pro porozumění emocionálních projevů ve své celistvosti (Ożańska-Ponikwia, 2012). Kultura může mít na emocionální vnímání v jazyce velký impakt. Je předpoklad, že pokud jsou v kultuře fyzické či verbální projevy emocí běžné, bilingvní jedinec bude v jazykových projevech výrazně expresivnější. Naproti tomu v kultuře, ve které se na veřejné emocionální projevy nahlíží jako na něco neobvyklého, nevhodného či dokonce tabuizovaného, jedinec bude pravděpodobně jazykově a emocionálně konzervativnější (Ożańska-Ponikwia, 2012).

Výzkum Ervin-Trippové o japonsko-anglických bilingvistech testoval, jak budou mít účastníci výzkumu tendenci dokončovat věty v závislosti na jazyce, který používají. Účastníci výzkumu dokončili, například, větu typu: “Když jsou má přání v rozporu s mou rodinou...” v japonštině: “je doba velkého neštěstí”, v angličtině větu dokončili jako “dělám si, co chci.” Dalším příkladem rozdílného doplnění do vět, závisujícího na jazyce bylo doplnění věty “Skuteční přátelé by měli...”. Za použití japonského jazyka byla věta doplněna slovy “pomáhat si navzájem.”. V angličtině zase “být upřímní” (Vince, 2016).

Kultura je ovlivněna emocemi. Porozumění jazyku může člověku pomoci nejen porozumět emocím, ale také pomůže porozumět kulturním aspektům. V knize Anety Pavlenko je popsána situace americké učenkyňe žijící v Japonsku. Tato učenkyňe, která měla velice blízko k japonské kultuře, jela s manželem na dovolenou do Francie. Při jakémkoliv incidentu se začala omlouvat v japonštině, i když byla ve Francii a byla původem američanka. Tyto incidenty ji pomohly uvědomit si, že japonština byla jazyk, ve kterém cítila a prožívala *kulturní stud* (*cultural embarrassment*). Uvedla, že pokud by se zavázanýma očima objevila v jakékoliv neznámé zemi, po několika minutách by se zcela určitě začala klanět, omlouvat a zvolávat “*Hazukashii!*”, což je japonský výraz pro pocit studu nebo hanby (Pavlenko, 2002).

2.2.1.2 Valence slov

Emocionální jazykové vnímání je ovlivněno slovní valencí neboli tím, jak pozitivně či negativně je slovo vnímáno na spektru emocí. Stupeň, do kterého je slovo nebo fráze vnímána jako pozitivní, negativní nebo neutrální, je určeno valencí. Například slovo *devastace* má vyšší negativní valenci, nežli slovo *smutek*. Navzdory tomu, že vyjadřují podobné emoce, slovo *devastace* je spojeno s větší a silnější negativní konotací, než je tomu u slova *smutek*. Totéž platí pro slova, která mají pozitivní konotace (Kazanas & Altarriba, 2016).

2.2.2 Emoční vs emočně nabitá slova

Emoční slova jsou ta, která otevřeně vyjadřují emoce a nebo se jich týkají. Slova jako *smutek*, *štěstí* nebo *rozzlobení*. Tato slova mají explicitní význam a všichni mluvčí v daném jazyce by si taková slova za normálních okolností vykládali jednotným způsobem (Pavlenko, 2008). Naproti tomu, emočně nabitá slova jsou pojmy s velmi individualizovaným emocionálním významem, subjektivním pro každého jedince. Na rozdíl od slov emočních jsou emočně nabitá slova více abstraktní, interpretace takových slov je závislá na jedinci, jelikož jsou ovlivněna zkušenostmi a prožitky každého člověka (Pavlenko, 2008). Emočně nabitá slova zahrnují slova jako *tajemství* nebo *rozvod*. *Tajemství* může v jednom člověku vyvolat pocit údivu, zvědavosti či zaujetí. U druhého člověka slovo tajemství může vyvolat pocit hrůzy a provinění. Tato slova vyvolají u člověka různé emoce podle toho, jakou zkušenost a prožitek člověk s tímto slovem má. Ve srovnání s emočně nabitými slovy mají emoční slova tendenci vyvolávat silnější reakce,

což naznačuje, že emoční slova mají pravděpodobně větší emocionální váhu (Kazanas & Altarriba, 2016). Bez ohledu na rozdíly mezi emočními a emočně nabitými slovy lze k popisování emocí použít obě skupiny slov.

V obou jazycích se emoční slova zpracovávají rychleji než emočně nabitá slova, což může být způsobeno tím, že emoční slova jsou přímější a méně podléhají interpretaci (Kazanas & Altarriba, 2016).

2.3 Bilingvismus a vnímání emocionálních projevů a frází

Bilingvní jedinci mohou na různé emocionální fráze reagovat odlišně v závislosti na tom, jakým jazykem zrovna hovoří. Pro upřesnění a přehled; slovo *emocionální* znamená citově založené nebo působící na city člověka. Neplést si se slovem *emoční*, což znamená týkající se citů, poukazující na prožívání samotných citů / pocitů (popsáno v předešlé podkapitole 2.2.2 *Emoční vs emočně nabitá slova*). Emocionální projev tedy vystihují slova a fráze, které v člověku vyvolávají určité pocity.

Výzkum provedený Dylmanem a Bjärtå (2019) zkoumal emoční intenzitu neutrálních a poté znepokojujících textů v anglické a švédské literatuře. Účastníci výzkumu se švédštinou jako L1 a angličtinou jako L2 vykazovali silnější emoční reakce na texty v L1, což byla v tomto případě švédština. Výsledky této studie jsou odůvodněny termínem *“reduced emotional resonance”*, v českém jazyce bychom nejspíše tento termín označili jako *“snížená citová odezva”*. Snížená citová odezva je podpořena výkazem několika studií, ve kterých bilingvní lidé často uvádějí, že toho ve svém druhém jazyce (L2) cítí *“méně”*. I když jedinec perfektně ovládá L2, stále může mít pocit, že je mu L2 emočně vzdálenější. Proto dokonce může mít pocit, že jsou jeho emoce v L2 předstírané nebo falešné (Toivo, 2020).

Podle studie Catherine Caldwell-Harris, docentky univerzity v Bostonu, lidé reagují emocionálněji na fráze typu *“styd’ se”* nebo *“jdi do svého pokoje”* ve srovnání s neutrálními frázemi. Tyto emoční reakce se označují jako *“efekty emocí a paměti”* (emotion-memory effects) a existují pouze v rodném jazyce (Ayçiçeği-Dinn & Caldwell-Harris, 2009). Vzhledem k tomu, že jsou fráze spojeny se subjektivními pocity a vzpomínkami, bilingvní lidé prožívají emoční fráze na vyšší emocionální úrovni v L1, právě kvůli *“efektům emocí a paměti”*. Arabsko-angličtí bilingvní jedinci však pociťují více studu a pocitu viny ve svém L2 (angličtina), než ve svém L1 (arabština). Tento fenomén si akademici vysvětlují

jako kulturní rozdíl mezi individualisticky a kolektivistickými kulturami, do kterých arabsky mluvící země spadají (Alaoui et al., 2017).

3. BILINGVISTÉ A JAZYKOVÁ PREFERENCE

3.1. Romantické a rodinné vztahy

Sdělování emocí v L1 a emoční komunikace s jinými uživateli L1 může být náročné, protože je velice snadné (obzvláště v emočně napjaté situaci) říct něco, co by druhého člověka mohlo rozrušit, zahanbit, ublížit mu, nebo ho přivést do rozpaků. Není však překvapením, že je ještě obtížnější sdělovat emoce partnerovi, který nesdílí stejný L1.

Dewaele (2008) zkoumal emocionální dopad fráze *“Miluji tě”* (I love you) napříč různými jazyky používaných bilingvisty a multilingvisty pomocí dotazníku BEQ⁹. Celkový počet bilingvních a multilingvních účastníků této studie byl 1 573. Téměř polovina účastníků BEQ uvedla, že frázi *“Miluji tě”* prociťovali silněji v jejich příslušném L1. Třetina měla pocit, že fráze je rovnoměrně silná v L1 a LX a čtvrtina účastníků uvedla, že, naopak, *“Miluji tě”* vnímali silněji v LX. Mnoho účastníků uvedlo, že si jsou vědomi sémantických a pojmových rozdílů (tj. přesný význam slov a jejich částečnou nepřeložitelnost) fráze v jejich L1 a LX. Nebyli však schopni, ani po dlouhém procesu akulturace LX, zcela přesně určit, jakou sílu *“Miluji tě”* v LX má. Asijsí účastníci Dewaelovy studie zaznamenali, že na rozdíl od obyvatelů Západu, se v jejich asijské (L1) kultuře láska vyjadřuje spíše neverbálně, než verbálně, zatímco lidé ze Západu se k vyjádření emocí mnohem více spoléhají na slova.

Podobně jako Dewaele (2008) se na emocionalitu fráze *“Miluji tě”* podívala Ozańska-Ponikwia (2017). Ozańska-Ponikwia zanalyzovala výpovědi 72 polsko-anglických bilingvistů žijících ve Spojeném království a Irsku týkající se emotionality anglické fráze *“Miluji tě”* s polským ekvivalentem *“Kocham cię”*. Zjistila, že zatímco *“Kocham cię”* bylo emocionálně silnější v L1 účastníků (polština), delší pobyt v Anglii a Irsku spojený s větší frekvencí užívání L2 a tudíž větší lingvistickou dovedností, byl spojen se silnější vnímanou emocionalitou anglického *“Miluji tě”* (I love you). Vnímání emotionality fráze *“Kocham cię”* nebylo ovlivněno délkou času stráveného ve Spojeném království a Irsku.

Zajímavý lingvistický dopad na vztahy, v tomto případě rodinné vztahy, zaznamenala polská lingvistka Anna Wierzbicka, která emigrovala do Austrálie v 70. letech, kde se

---

⁹ Bilingualism and Emotion Questionnaire

usadila. Její děti a vnučata jsou tudíž anglicko-polsky mluvící. Ve svém akademickém článku *Preface: Bilingual lives, Bilingual experience* (2004) Wierzbicka uvedla, že v angličtině nedokáže najít adekvátní slova k popisu své vnučky.

“I just can’t find English words suitable for talking about my tiny granddaughter. It is not that I am not familiar with the register of English used for talking about babies but I feel that this register does not fit the emotional world to which this baby belongs for me” (Wierzbicka, 2004, str. 100).

Wierzbicka této neschopnosti nalézt správná slova přisuzuje dva důvody. Prvním důvodem je jazyk (v tomto případě angličtina), který není její L1. “Jedním z důvodů je bezpochyby to, že polština byla mým prvním jazykem a jako taková je prochnuta emocionální silou, kterou pro mě angličtina nemá”. Druhým důvodem je však samotná interpretace toho, co Wierzbicka chce své vnučce sdělit, kdy nemá v angličtině sémantické ekvivalenty a tudíž nedokáže plně popsat emoce a slova, která prožívá.

“For example, I could say in Polish that she is *rozkoszna*, using a word glossed in Polish/English dictionaries as ‘delightful’, but I couldn’t possibly use the word delightful about her myself - not only because delightful has no emotional force for me but because its meaning, which is not identical with that of *rozkoszna*, doesn’t fit my way of thinking and feeling about this baby. *Rozkoszna* has a greater emotional force by virtue of its meaning, and delightful would sound, from the point of view of a bilingual but culturally Polish person, ‘too light’, ‘too objective’ and too lacking in emotional intensity. In fact, in English, too, most people would be probably reluctant to describe their own child or grandchild as ‘delightful’, because the word appears to imply an outsider’s perspective and a lack of personal emotional involvement. People might, however, describe their own child or grandchild as ‘adorable’, or as ‘a cutie’, or ‘a sweetie’; and they might describe other people’s babies as ‘gorgeous’. None of these options are available to me” (Wierzbicka, 2004, str. 100).

Wierzbicka tímto příkladem ukazuje, jak specifické mohou emoce v některých jazycích být a jak obtížné může být pokusit se je adekvátně vyložit a vyjádřit. Jazyky, slova a jejich význam mohou podstatně ovlivnit vztahy bilingvního člověka.

3.2 Terapeutické vztahy

Pavlenko (2005) tvrdí, že přemýšlet o negativních zkušenostech v jazyce, který je jedinci emocionálně vzdálenější, je zcela běžné. Člověk je tak schopnější odpoutat se od negativních pocitů, které mu daná zkušenost vyvolává. Na druhou stranu však Pavlenko také odkazuje na Brisona (2002), který tvrdí, že mluvit o traumatických zážitcích v jakémkoliv jazyce je rovnoměrně nepohodlné a nepříjemné, jelikož trauma je zakořeněno v lidském psyché.

Už před více než sto lety Freud a jeho následovníci zjistili, že někteří Freudovi pacienti preferovali používat L2 s obscénními slovy a termíny, když hovořili o tématech, které v nich vyvolávaly pocit úzkosti (Ferenczi, 1916; Freud, 1893 v Pavlenko, 2005b). Bilingvní psychoanalytici tento fenomén zkoumali po druhé světové válce a bylo zjištěno, že používání L2 umožnilo bilingvistům distancovat se od traumatických vzpomínek, zatímco přechod zpět k používání L1 tyto potlačené vzpomínky a pocity mohly vyvolat hluboce zakořeněné strachy a úzkosti pacientů (Baubaum, 1949; Greenson, 1950; Krapf, 1955 v Pavlenko, 2005b). Pozdější studie poté potvrdily tuto hypotézu. Bilingvisté a multilingvisté mohou vykazovat různé vzorce vzrušení (afektivní reaktivitu) a jazykových poruch ve svých příslušných jazycích:

Jedinec hovořící v L1 může působit emotivněji a vykazovat zvýšenou variabilitu v intonaci. Zároveň se může projevovat vyšší stupeň úzkosti a pocit opětovného prožívání traumatických zážitků. V L2 se jedinec může jevit odtažitěji nebo uvolněněji, což může usnadnit diskuzi o tabuizovaných tématech a traumatických událostech (Amati-Mehler et al., 1993; Aragno & Schlachet, 1996; Javier, 1995; Movahedi, 1996; Rozensky & Gomez, 1983; Schwanberg, 2010 v Pavlenko, 2014).

Tyto studie odhalily silnou vazbu mezi autobiografickými vzpomínkami a emocemi, zejména v L1, a naznačily, že zpracování emocionálních podnětů, jako jsou vzpomínky, nadávky a tabuizovaná slova, jsou zpracovávány odlišně v závislosti na jazyku ve kterém jsou kódovány.

V návaznosti na Freuda se koncept používání L2 za účelem emocionálního distancování převedl do moderní psychoterapie. Dewaele & Costa (2013) analyzovali data získaná z mezinárodního vzorku 182 bilingvních a multilingvních současných a bývalých klientů psychoterapie, která ukázala, že bilingvismus a multilingvismus byl důležitým aspektem

jejich identity a i jejich terapeutických sezení¹⁰. Účastníci oceňovali, že měli tu možnost komunikovat se svým terapeutem v jazyce (jazycích) jejich preference, a to i prostřednictvím přepínání kódu (code-switching). „Přepínání kódu je něco, co bilingvní jedinci často dělají v prostředích, ve kterých se mluví oběma jazyky. Přepínání kódu je definováno jako střídání dvou jazyků v jednom diskurzu”¹¹ (Pollard, 2002).

Klienti psychoterapie záměrně využívali techniku přepínání kódu, když popisovali nebo vzpomínali na traumatické události, aby se tím emocionálně přiblížili nebo vzdálili od onoho traumatického zážitku. Toto klientům umožnilo přidat hloubku a nuance do jejich vyprávění. Klienti se shodli na tom, že možnost využití bi- a multilingvismu během terapie a, co je hlavní, možnost mít bi- nebo multilingvního terapeuta, který rozumí jejich L1, L2 a LX jim pomohla vcítit se do sebe (Dewaele & Costa, 2013). Martinovic a Atrarriba (2012) zase ve své studii a došli k závěru, že bi- a multilingvní klienti těží z terapeutického prostředí, kde je multilingvismus oceňován a podporuje přepínání kódu.

3.3 Nadávky a tabuizovaná slova

Bilingvní vnímání nadávek a tabuizovaných slov, která jsou považována za nevhodná v určitých sociálních kontextech napříč jazyky je obzvláště zajímavé. Tabuizovaná slova jsou vyznačována svými negativními, sociálními konotacemi. Nadávky v cizím jazyce nemají stejnou emocionální rezonanci jako nadávky v rodném jazyce. Lidé si dokáží rychle a snadno zapamatovat nadávky v průběhu doby, během které se učí nový jazyk. Problém je určit, kdy by měla být tato “špatná” slova použita v dialogu. I pro rodilé mluvčí může být obtížné vysvětlit, kdy a proč se se určitá slova používají a kdy ne. Negativní pocity, obzvláště ty spojené s tabuizovanými slovy a pokáráním, se poté jedinci snáze vyjadřují v L2, právě v důsledku pocitu odloučení jazyka z důvodu menší vnímané negativní emocionální váhy (Harris et al., 2006; Kheirzadeh & Hajiabed, 2016).

Ve výzkumu Jean-Marca Dewaeleho zaměřeného na nadávky se ukázalo, že bilingvní lidé zaznamenali vyšší emocionální vnímání. Jedna účastnice studia, Estela, která má rumunštinu jako L1 a němčinu jako L2 řekla: “Rumunština je vhodnější pro ubližování a urážky, protože má větší váhu a dokážu rozlišit více nuancí”. Druhá účastnice, Nicole, majíc L1 angličtinu a L2 němčinu sdělila: “Mí rodiče byli dost přísní a stále mám v hlavě

---

¹⁰ multilingualism was “an important aspect of their sense of self and of their therapy”

¹¹ “Code switching is something that bilingual individuals often do in environments where both languages are spoken. Code switching is defined as an alternation of two languages in a single discourse” (Pollard, 2002)

větu “Vypláchnu ti pusku mýdlem a vodou! V angličtině bych nikdy nenadávala, ale v němčině je to jednodušší!” (Dewaele, 2004b; přeloženo autorkou). Bilingvisté preferují vyjadřovat emoce v jazyce, ve kterém si cítí více emocionální, když zažívají intenzivní pocity rozzlobení, únavy, vzrušení či znepokojení. “Jednou na mě v Kalifornii zaútočil rejnok a jasně si pamatuji, že jsem přepínal tam a zpět mezi angličtinou a francouzštinou. Angličtinu jsem použil, abych se zeptal anglicky mluvících přátel, se kterými jsem byl, aby mě vzali k doktorovi a francouzsky jsem klel, aby se mi ulevilo” (Grosjean, 2021; přeloženo autorkou).

4. SYSTEMATIC REVIEW

4.1 Cíl výzkumu

Existující literatura a výzkum bilingvismu pokrývá mnoho aspektů o bilingvismu. Nicméně specifické publikované výzkumy o různých specifických attributech, využití a konkrétních oblastech bilingvismu, jako jsou aspekty popsány v této bakalářské práci, je, v české akademii nedostatečný. To naznačuje, že podstatně chybí množství systematických studií zabývajících se bilingvismem, zejména pokud se jedná o jazykový výběr a emoce s ním spojený.

Zvolila jsem psychologické longitudinální výzkumy jako prostředník mé rešerše, jelikož výzkumy využívající longitudinální metody mohou poskytnout komplexnější přístup k tématu a tento typ výzkumu taktéž nemusí zakomponovávat “recall bias” (zkreslení paměti) a předpojatosti účastníků studie, jako by tomu mohlo být u retrospektivních výzkumů (Caruana et al., 2015).

Cílem této studie je tedy posoudit současné postavení a chápání jazykové preference bilingvismu při emocionálním vyjadřování prostřednictvím syntézy vybraných knih, článků a výzkumných prací zveřejněných během posledních 22 let, které se na tuto specifickou sféru bilingvismu zaměřují. Jedná se tedy o výzkum v časovém rozmezí let 2000-2022. Proto v rámci tohoto kontextu tato přehledová studie formuluje výzkumnou otázku následovně: *Preferují bilingvisté používat svůj L1 během emocionálního vyjadřování?*

4.2 Metodika výzkumu

Na základě této přehledové studie byla vybrána metodika *Systematic Review* na základě PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) Statement, originálně vydána v roce 2009 (Page et al, 2021). Směrnice PRISMA Statement 2009 byla v roce 2020 aktualizována vzhledem k vývoji v terminologii a metodologii systematic review za posledních deset let. Technologický pokrok například umožnil využití přirozeného jazyka v kombinaci se strojovým učením za účelem identifikovat relevantní důkazy, představit způsoby syntézy a předložit zjištění a taktéž byly vyvinuty nové metody

pro posouzení rizik ve formě zkreslených výsledků zahrnutých studií (Page et al, 2021). Předkládaná přehledová studie proto adoptovala metodiku PRISMA 2020 Statement.

4.2.1 Kritéria výběru studií

S ohledem na téma, zaměření a výzkumnou otázku byl sestaven seznam kritérií, která by zkoumané studie měla splňovat, aby vůbec mohla být zařazena do screeningového procesu a následné syntézy dat. Kritéria byla stanovena následovně:

- a. studie se zaměřuje na jazykový výběr bilingvistů (multilingvistů) a emocionálního prožívání;
- b. jedná-li se o studii publikovanou mezi lety 2000 - 2022 (včetně);
- c. vyhledávaná studie je dostupná v plném rozsahu, v tištěné nebo elektronické formě;
- d. studie, v nichž je použit standardizovaný přístup;
- e. studie byla vydána v anglickém jazyce
- f. jeden z jazyků (L1 nebo L2) bilingvních subjektů ve studii je jazyk anglický

4.3 Vyhledávání relevantních zdrojů

Syntéza relevantních zdrojů shodující se s výzkumem této bakalářské práce se skládá ze dvou fází. *První fáze* zakomponovala výběr prací v souladu s kritérii pro zařazení a vyloučení do výzkumu z dostupných, vybraných databází. Ve *Druhé fázi* se následně provedl screeningový proces a ve *Třetí fázi* se provedla obsahová analýza vybraných studií jednotlivě, se zaměřením na výzkumnou otázku, která byla následně reportována ve výsledcích výzkumu.

4.3.1 První fáze systematic review

V průběhu převážně počáteční přípravy na tuto bakalářskou práci a specifikaci tématu jsem se nejprve zaměřila na ověřenou, mi známou, platformu *academia.edu*¹², která mi svou přehledností byla nejbližší a proto jsem z ní často vycházela, co se vyhledávání inspiračních akademických zdrojů týče. Academia.edu registruje přes 40 miliónů nahraných akademických prací s cílem zpřístupnit a urychlit výzkum.

---

¹² .edu jsou webové stránky registrované vládními nebo vzdělávacími institucemi

Informační zdroje dále doporučují využít minimálně dvě různé databáze k rešerši vhodné odborné literatury (Page et al., 2021; Mareš, 2013). Elektronické databáze jako jsou Web of Science, Proquest, Ovid a EBSCO nabízejí většinou anglické publikace pokrývající většinu vědeckých oblastí z Kanady, USA, Austrálie, Velké Británie a jiných zemí. Zato Scopus shromažďuje především Evropské práce a studie (Mareš, 2013). Po následném seznámení se s představenými zdroji, které mi byly dosud neznámé, jsem si vyzkoušela se kterými databázemi mi bylo příjemné pracovat a k academia.edu jsem vybrala dodatečně dvě databáze, které mi přišly vhodné a to Scopus a Web of Science.

Při vyhledávání v databázi Scopus byl nejprve zvolen následující postup: *Search within* TITLE-ABS-KEY ((bilingualism) AND (emotions OR language AND choice)), což přineslo 441 výsledků. Následná úprava zadání TITLE-ABS-KEY (bilingualism) AND (emotion OR language and choice) AND TITLE-ABS-KEY (first AND language OR second AND language) přineslo 90 výsledků. Za účelem upřesnění výsledků vyhledávání byl dodatečný řetězec zadání v databázi Scopus omezen na jazyk (anglický) a vyloučení literatury před rokem 2000: ((TITLE-ABS-KEY (bilingualism) AND TITLE-ABS-KEY (emotion OR language AND choice) AND TITLE-ABS-KEY (first AND language OR second AND language)) AND (LIMIT-TO (LANGUAGE, "English"))) AND (EXCLUDE (PUBYEAR, 1999) OR EXCLUDE (PUBYEAR, 1998) OR EXCLUDE (PUBYEAR, 1995) OR EXCLUDE (PUBYEAR, 1991)). Po finální úpravě zadání zbylo 76 výsledků.

Podobný způsob rešerše probíhal při vyhledávání v databázi Web of Science (WOS). Zadáním klíčových slov "bilingualism", "emotion" se vyprodukovalo 437 výsledků. Po upravení zadání All (bilingualism OR bilingual) And (emotion) And (language OR choice); Publication Date = Custom - Index Date (2000-01-01) to (2022-10-31) se získalo 37 výsledků.

Způsob vyhledávání na platformě academia.edu muselo, na rozdíl od Scopus a WOS, projít několika manuálními úpravami v zadání. Jak bylo zmíněno, academia.edu nabízí přes 40 miliónů akademických prací. Tudíž při zadání stejných klíčových slov, jaké byly zadány na Scopus a WOS mi bylo academia.edu nabídla 11 705 výsledků. Jen díky prémiovému členství jsem měla přístup k sekci "filters", díky které jsem měla možnost adekvátně upravit způsob vyhledávání. Po úpravě zadání ve vyhledávání zaměřené jen na knihy a

akademické články v anglickém jazyce jsem se dostala k číslu 2 106 vhodných výsledků, což bylo k manuální rešerši přívětivější.

Postup vyhledávání byl následující: *Search* → Advanced Search - Keywords: bilingualism OR bilingual AND emotion AND language OR preference AND language OR choice; v PAPERS (FULL TEXT), filters (2000-2022), publication type (book, journal articles), language (English), sort by (relevance). Skrze zmíněnému Premium account mi algoritmus databáze umožnil přístup k sekci “related papers”, skrze kterou jsem dále manuálně mohla nacházet vhodné práce k potencionální analýze. Použitým postupem bylo vyfiltrováno 49 výsledků.

4.3.2 Druhá fáze systematic review

V první fázi bylo ze všech tří platforem získáno celkem 162 výsledků. Následné zúžení výběru prací se vybíralo na základě 1) korelace klíčových slov s názvy prací a jejich abstrakty, 2) vyřazení duplikátů, 3) splňující specifická kritéria pro zařazení. Pomocí tohoto screeningového procesu bylo vyřazeno 134 prací. Výsledných 28 prací následně prošlo posouzením na základě úplného textu. Z oněch 28 prací byly ihned vyřazeny 4 na základě:

- a. nedostupnosti plné formy textu (1)
- b. bez empirických dat (2)
- c. nevhodné metodologie (1)

Ze zbylých 24 výsledků bylo ve finálním posouzení eliminováno 13 výsledků. Práce zaměřující se pouze na multilingvisty byly vyřazeny, neboť obsahovaly příliš mnoho variabilit a tudíž rozmanitost empirických dat, která by mohla zkreslit výsledky. Mezi takové exempláře patří:

Language Choice in Psychotherapy of Multilingual Clients: Perspectives from Multilingual Therapists (Verkerk et al., 2021);

Blistering barlacles! What language do multilinguals swear in?! (Dewaele, 2007);

“Christ fucking shit merde”! Language preferences for swearing among maximally proficient multilinguals (Dewaele, 2012);

The emotional force of swearwords and taboo words in the speech of multilinguals (Dewaele, 2004b).

Dále byly vyřazeny texty s nedostatečným či nevhodným zaměřením na téma emočně založený jazykový výběr bilingvistů:

Memory for emotional words in bilinguals: Do words have the same emotional intensity in the first and in the second language (Ferré et al., 2010);

Processing advantage for emotional words in bilingual speakers (Ponari et al., 2015);

Thirty shades of offensiveness: L1 and LX English users' understanding, perception and self-reported use of negative emotion-laden words (Dewaele, 2016);

Emotion and lying in a non-native language (Caldwell-Harris, Ayçiçeği-Dinn, 2009);

Emotionality in a second language: It's a matter of time (Opitz, Degner, 2012);

Perceived language dominance and language preference for emotional speech: The implications for attrition research (Dewaele, 2004a);

Následně byly vyřazeny texty, které sice byly zaměřeny na téma emočně založený jazykový výběr bilingvistů, texty se však nedostatečně zaobíraly výzkumnou otázkou. Texty také byly buď příliš specifické, příliš vágní, krátké a podobně neadekvátně působící. Vyřazeny byly práce:

Persian immigrants' language choice for swearing: The effect of socio-biographical variables and personality type (Shakiba, Stapleton, 2022);

Structural and Conceptual Equivalence in the acquisition and use of Emotion Words in a Second Language (Pavlenko, 2008);

The emotional Stroop task and emotionality rating of negative and neutral words in late Thai-English bilinguals (Winskel, 2013);

Emotional resonances of bilinguals' two languages vary with age of arrival: The Russian-English bilingual experience in the U.S (Caldwell-Harris et al., 2011);

Emotion-Related Language Choice theory in the cross-fire: Evidence from Mexican-American bilinguals (*Pawliszko, 2022*).

When is a first language more emotional? Psychophysiological evidence from bilingual speakers (Harris et al., 2005).

4.3.3 Třetí fáze systematic review

Po důkladném výběru a screeningovém procesu z první fáze bylo vyselektováno finálních 9 studií, které budou v následující části textu individuálně představeny a analyzovány.

Tabulka 1 zobrazuje všech 9 vyselektovaných studií (názvy a citace) zahrnutých do systematic review. Studie jsou číslovány chronologicky vzestupně.

ČÍSLO	NÁZEV STUDIE	AUTOR
1	Taboo Words and Reprimands Elicit Greater Autonomic Reactivity in a First Language than in a Second Language	<i>Harris et al., 2003</i>
2	Words, feelings, and bilingualism	<i>Marian & Kaushanskaya, 2008</i>
3	Second Language as an Exemptor from Sociocultural Norms. Emotion-Related Language Choice Revisited	<i>Gawinkowska et al., 2013</i>
4	The Emotional Value of the Phrase 'I love you' for Iranian Bilinguals	<i>Jahangard & Holderread, 2013</i>
5	Loving a partner in a Foreign Language	<i>Dewaele & Salomidou, 2016</i>
6	The Relationship between Bilingualism and Identity in Expressing Emotions and Thoughts	<i>Bakić & Škifić, 2017</i>
7	Multilingualism and psychotherapy: exploring multilingual clients' experiences of language practices in psychotherapy	<i>Rolland et al. 2017</i>
8	Pragmatic challenges in the communication of emotions in intercultural couples	<i>Dewaele, 2018</i>
9	Swearing in a second language: the role of emotions and perceptions	<i>Mohammadi, 2020</i>

1. Taboo Words and Reprimands Elicit Greater Autonomic Reactivity in a First Language than in a Second Language (Harris et al., 2003)

První předstovaná studie se věnuje výzkumu se zaměřením na autonomní reaktivitu vyvolanou tabuizovanými slovy a napomenutími v L1 a L2. Catherine L. Harris, z bostonské univerzity, et al. měly za cíl generovat variantní stupně autonomní reaktivity slov s ekvivalentním sémantickým obsahem v obou jazycích L1 a L2 za pomoci použití elektrodermálního záznamu. Rozdílná citová odezva na slova byla dlouho měřena pomocí elektrodermálního monitorování, což je psychofyziologická technika, která zachycuje odezvy kožní vodivosti (dříve známé jako kožní galvanická reakce). Podle studií vyvolávají emoce a tabuizovaná slova mezi monolingvisty více kožních vodivostních reakcí než neutrální výrazy (Gray, Hughes a Schneider, 1982; Dinn & Harris, 2000; McGinnies, 1949 v Harris et al., 2003). Za účelem jednotnosti a jasnosti se kožní vodivostní reakce, v originále “skin conductance response” bude referovat jako SCR. Studie zkoumající rozdílné reakce v jazycích bilingvistů dosud elektrodermální monitorování nepoužívaly.

Studie Harris et al. zpracovala výzkumný vzorek s dosti odlišnými L1 a L2, a to specificky turecky a anglicky mluvících bilingvistů. U každého účastníka studie se sledovala reaktivita na srovnatelně podobná slova a fráze v jejich L1 (turečtina) a L2 (angličtina).

Celkem se studie zúčastnilo 32 rodilých tureckých mluvčích, kteří byli buďto studenti, nebo zaměstnanci pracující v bostonské oblasti. Celek účastníků se skládal z 15 mužů a 17 žen. Všichni si angličtinu osvojili po dovršení 12 let, a proto byli považováni za pozdní bilingvisty. Je také důležité podotknout, že způsob osvojení angličtiny se děl v kontrolovaném školním prostředí - převážně v anglicky mluvící střední škole (nebo jejího ekvivalentu)¹³ a nebo univerzitě v Turecku¹⁴. Průměrný věk subjektů při příjezdu do USA byl 24 let (interkvartilní rozmezí: 16–31) a průměrná délka pobytu byla 4 roky. Většina účastníků považovala svou úroveň L2 za “dobrou”.

Průběh studie vypadal následovně - účastníci měli za úkol číst z počítačové obrazovky nebo poslouchat z počítačových reproduktorů různé druhy slov v turečtině (L1) a

---

¹³ 13 subjektů

¹⁴ 16 subjektů

angličtině (L2), během čehož byla jejich kožní vodivost monitorována elektrodami, které měli na konečcích prstů na ruce. Účastníkům bylo představeno pět kategorií podnětů: 16 pozitivních slov (radost, nevěsta); 16 neutrálních slov (dveře); 16 negativních slov (zabít, nemoc); 9 tabuizovaných slov (kretén, prso; v angličtině - asshole, breast) a 7 napomenutí nebo výtek, které jsou často namířena na děti (Nedělej to!, Jdi do svého pokoje!). Slova a výrazy v turečtině byly v hodnotách frekvence slov mírně častější než slova anglická. Průměrná frekvence pozitivních, neutrálních a negativních slov v angličtině byla 127 výskytů na milion. Průměrná frekvence tabuizovaných slov měla podstatně nižší frekvenci výskytu a to 4 na miliony slov. Podobný vzorec výskytu frekvence se objevil při používání tureckých slov. Tabuizované výrazy se objevovaly podstatně méně než pozitivní, neutrální a negativní slova. Mezi jazyky se opravdu vyskytovaly rozdíly v porovnání frekvencí L1 a L2.

Každému účastníkovi bylo předloženo 64 smíšených pokusů - negativní slova, tabuizovaná slova a napomenutí byla v seznamu výrazů rozmístěna tak, aby byla co nejvíce vzdálená od ostatních položek ve své kategorii. Z toho důvodu nebyli účastníci schopni předpovědět jazyk, ani modalitu následující položky v seznamu, zaručující náhodnost.

Následně byla provedena analýza obou typů stimulů (čtení, poslech) pro turečtinu a angličtinu. Mezi jazyky se objevil největší (a jediné statisticky významné párové srovnání) rozdíl u napomenutí, přičemž turecké (L1) napomenutí generovalo silnější SCR, nežli napomenutí v angličtině (L2). Tento rozdíl vykazaly jak zvukové, tak vizuální prezentace. Turečtina a angličtina měly na tabuizovaná slova různé SCR, s turečtinou jako silnějším SCR, ačkoli pouze sluchová modalita analýz poskytla statistickou významnost. Ve vizuální modalitě byly reakce na tabuizovaná slova stejná v obou jazycích. Během debriefingu byly tyto výsledky podpořeny tvrzením některých účastníků, kteří uvedli, že “necítíli nic” poté, co vyslovili nebo slyšeli tabuizovanou frázi v L2. Nicméně, je důležité podotknout, že i přes toto tvrzení reagovali turečtí účastníci na tabuizované fráze v angličtině výrazněji. Skutečnost, že tabuizovaná slova vyvolala L2 silnější emocionální odezvy nežli napomenutí v L1 naznačuje, že odchylka má významnou socio-emotivní sílu.

Výsledky studie přinesly různé vzorce citové odezvy pro L1 a L2. Tabuizovaná slova v L1 byla obzvláště reaktivní ve sluchové modalitě. Analýza SCR odhalila, že L1 účastníků vyvolal větší fyziologické reakce na tabuizovaná slova a napomenutí v L1, než stejná slova

v L2. Výsledky studie také částečně poukazují na větší snadnost a pohodlí, kterou bilingvní jedinci zažívají při použití tabuizovaných slov v L2. Přestože jsou slova semanticky srovnatelná, v L2 nevyvolávají stejné fyziologické reakce jako v L1.

2. Words, feelings, and bilingualism (Marian & Kaushanskaya, 2008)

Druhá představovaná studie se věnuje, jak název napovídá, slovům, pocitům a bilingvistům. Objektívem autorek Viorica Marian z univerzity Northwestern and Margarita Kaushanskaya z univerzity Wisconsin-Madison bylo prozkoumat emocionální projevy bilingvistů v obou jazycích (L1, L2) a posoudit zda a jakého charakteru jsou u bilingvistů mezijazykové rozdíly ve vyjadřování různých typů emocí.

V této studii jsou emoční slova definována jako slova, která vyjadřují pozitivní nebo negativní emoce; slova jako “radostný” (joyful) nebo “smutný” (sad). Hodnotící slova jako “fascinující” (fascinating) a emočně nabitá slova jako “rakovina” (cancer) nejsou v této studii brána v potaz.

Zásadní složkou lexikální reprezentace emočních slov je afektivní valence. V důsledku toho je pravděpodobné, že používání výrazů týkajících se emocí v bilingvním měřítku závisí méně na jazykové, lexikální znalosti jazyka a více na emočním vztahu člověka k danému jazyku. Studie Marian a Kaushanskaya je založena na hypotéze preference. Vzhledem k tomu, že bilingvisté častěji používají emotivní slova, když hovoří preferovaným jazykem, má smysl podívat se na to, jakým způsobem jazykové znalosti a výběr jazyka ovlivňuje preferenci při použití emotivních slov. K posouzení valence této hypotézy posloužily příběhy o zkušenostech s imigrací rusko-amerických bilingvistů stěhujících se z bývalého Sovětského svazu do Spojených států.

Výzkumný vzorek se skládal z celkového počtu 47 rusko-anglických bilingvistů (23 mužů, 24 žen). Průměrný věk participantů během studie bylo 21 let s průměrným věkem 14 let při imigraci do Spojených států. Ze 47 participantů jich 10 uvedlo, že zvolený komunikační jazyk byla ruština (L1), pro 26 účastníků studie to byla angličtina (L2) a 11 participantů nevedlo preferovaný jazyk. Metoda studie následovala standardní narativní analýzu. Na základě jazykové preference byli participanté dotazováni v ruštině (23) nebo angličtině (24). Účastníkům byly položeny jednotlivé otázky týkající se jejich imigračních zkušeností

a následně byli experimentátorem požádáni, aby podrobně popsali proces imigrace do Spojených států. Dotazování probíhalo v obou jazycích (ruština, angličtina).

Participanti, kteří preferovali angličtinu (L2), používali více slov s negativními emocemi v angličtině, než v ruštině. Zato participanti, kteří preferovali ruštinu (L1), měli tendenci používat více slov s negativními emocemi, když mluvili rusky. Slova s pozitivními emocemi byla napříč participanty produkována v podobném množství v obou jazycích. V neposlední řadě ti, kteří neuvedli preferovaný jazyk, používali více slov s pozitivními emocemi v ruštině (L1).

Závěry studie ukázaly, že v narativech imigračních bilingvistů byl použito více slov vyjadřujících negativní emoce než pozitivních. Toto pravděpodobně odráží povahu jejich prožité imigrační zkušenosti. Bilingvisté navíc používali více emotivních slov v angličtině (L2) než v ruštině (L1) když se o imigraci bavili. Výsledky byly také ovlivněny jazykovou preferencí, přičemž byly k popisu imigrace taktéž použity slova s negativnějšími emocemi.

V neposlední řadě tento výzkum ukazuje, že schopnost bilingvního vyjadřování emocí je ovlivněna jak mluveným jazykem, tak jazykem preferovaným. I při převypravování stejné zkušenosti nebo incidentu v L2 mohou bilingvisté použít jiný emocionální slovník než v L1. Mluvení určitým jazykem může způsobit, že do hry vstoupí určité sociokulturní rámce spojené s daným jazykem, což pak následně může ovlivnit přístup k lexikonu emocí.

3. Second Language as an Exemptor from Sociocultural Norms. Emotion-Related Language Choice Revisited (Gawinkowska et al., 2013)

Úvodem třetí studie Gawinkowska a spol. poukazuje na, v akademii zabývající se bilingvním výzkumem, fakt, že bilingvisté mají výhodu přepínání mezi jazyky, bez ohledu na povahu probíhajících mentálních procesů, kdykoli to považují za nezbytné, užitečné nebo praktické.

Bylo zpozorováno a prokázáno, že příčinou skluzu do jiného jazyka jsou většinou emocionální témata. Tento fenomén byl pojmenován ERLC neboli “emotion-related language choice”. ERLC je definováno jako jazyková volba bilingvní osoby, vědomě či podvědomě, k vyjádření emocí bez vlivu vnějších faktorů, jako je prostředí (škola, domov,

dětské hřiště, pracoviště, hospoda), ale vychází z vlastních, subjektivních preferencí. Je zajímavé, že tato teorie může vést ke dvěma závěrům: pro bilingvisty by mělo být jednodušší mluvit o emocionálně nabitých tématech v přirozenějším L1; na druhou stranu lze však říct, že pro tento účel mohou preferovat L2, jelikož kulturní a sociální normy L1, týkající se vyjadřování emocí mohou být příliš stresující nebo zatěžující. Multikulturní manželství slouží jako vhodný příklad každodenní přítomnosti ERLC v životě bilingvistů. Je často zaznamenáváno, že při neshodách či hádkách, mají manželé tendenci automaticky přecházet do svého L1 - jazyk vhodnější pro vyjadřování svých emocí. Silnější emoční podtón L1 může být vysvětlen tím, že L1 je jazykem prvních emocionálních zážitků.

Vzhledem k tomu, že bilingvisté vyjadřují své emoce spontánněji ve svém L1, použití explicitnějšího emočního jazyka v L1 by tudíž, podle standardní definice ERLC, mělo být výrazně jednodušší než v L2. Naproti tomu, jak bylo zmíněno, kvůli kulturním aspektům a socializace jsou výrazy v L1 vysoce náchylné k normativním vlivům.

Celkem se této studii účastnilo 61 studentů (11 mužů a 50 žen; ve věku 21 až 24 let) z katedry aplikované lingvistiky a anglické filologie Varšavské univerzity. Účastníci byli vybráni náhodně a reprezentovali různé skupiny, obory a délky studia. Předmětem výzkumu bylo účastníkům představit tabuizovaná slova, která podléhala vyšším (etnofaulismy) a nižším (obecné nadávky) politicky-korektním normám, za účelem zachycení normativní stránky ERLC. Etnofaulismy jsou zvláštním druhem nadávek, jelikož to jsou slova spojena s určitými sociálními skupinami a je tudíž pravděpodobnější, že budou odsuzovány a podléhající více omezením. Studenti obou fakult, ovládající dobře a plynule angličtinu, byli vedeni jako polsko-angličtí bilingvisté. Náborový proces studie také stanovil, že uchazeči musí mít vysokou úroveň znalosti angličtiny.

Z hlediska metodologie se tato studie lišila od dřívějších studií zabývajících se nadávkami. Studie probíhala ve třech sekcích po dobu dvou týdnů. Subjekty dostaly v první sekci úkol, a to přeložit stručný text. Byli náhodně rozděleni do dvou skupin. Jedna skupina překládala text z L1 (polština) do L2 (angličtina) a druhá skupina naopak z L2 do L1. V druhé sekci subjekty obdržely seznam nevhodných výrazů, které byly použity ve zdrojovém textu. Úkolem bylo ohodnotit úroveň urážlivosti těchto výrazů na pětibodové stupnici, přičemž 1 značilo nejméně urážlivé a 5 nejvíce urážlivé. Po analýze dotazníků experimentátorem byl sestaven seznam všech předložených slov a distribuován subjektům prostřednictvím

internetu v rámci online průzkumu. Subjekty poté měly za úkol opět přiřadit předloženým slovům stupeň urážlivosti (1-5). Každý subjekt obdržel seznam všech překladů, včetně svých vlastních, které byly skryty mezi překlady ostatních subjektů. Každý subjekt tímto způsobem hodnotil i svůj vlastní překlad původních slov.

V překladech do polštiny (L2→L1) byly nadávky zmírněny ve své intenzitě. V poslední verzi překladu prakticky nebyly žádné nadávky, jelikož žádná použitá slova nešla kategorizovat jako nadávku. Podobně tomu bylo i v případě překladů do angličtiny (L1→L2), kde byla část nadávek zmírněna. Vysvětlením může být domněnka, že společenské normy jsou příliš omezující a lidé poté nejsou schopni tyto normy porušovat. Nadávky v poslední části anglických překladů byly urážlivější než v původních textech. V některých případech bylo navíc přidáno více nadávek kromě posílení intenzity již existujících nadávek.

Podle teorie ERLC existují dvě možná vysvětlení, proč je snazší nadávat v cizím jazyce: buď to mluvčího emocionálně odděluje od sdělovaného materiálu, nebo ho to zbavuje společenských omezení používání nadávek. Výzkum potvrdil hypotézu normativního vlivu. Pro bilingvisty je jednodušší nadávat v L2.

4. The Emotional Value of the Phrase 'I love you' for Iranian Bilinguals (Jahangard & Holderread, 2013)

Záměrem autorů čtvrté předkládané studie bylo prozkoumat vnímání a používání fráze "Miluji tě" v několika iránských bilingvních a multilingvních jedinců. Cílem bylo zjistit, zda sociobiografické, sociální, lingvistické a historicky související faktory při používání L2 ovlivnily, jakou váhu tato fráze má a jak se používá. Dle slov autorů se středovýchodním civilizacím, které kombinují extrovertnější západní emocionální styl projevu s introvertnějším východním stylem, ve studiích věnuje pramalá až téměř neexistující pozornost. Láska je univerzální emoce, je však obtížné ji přeložit napříč kulturními hranicemi.

Podle Harrisovy (2004) studie raných španělsko-anglických bilingvistů bylo zjištěno, že napomenutí vyvolala silnější reakce v L1, na frázi "Miluji tě" se reagovalo podobně v obou jazycích L1 i L2. Harris dospěla k závěru, že emocionální fráze v L1 vyvolávají silnější

odezvy, s výjimkou případů, kdy byl L2 také naučen v průběhu středního dětství a tito bilingvisté měli podobné reakce na emocionální slova v obou L1 a L2. Což by znamenalo, že hlavní roli hraje věk osvojení jazyka při určování emoční váhy slov. Klíčovým faktorem byla jazyková dominance podle Pavlenko (2004), která zkoumala volbu jazyka v emoční komunikaci mezi rodičem a dítětem pomocí databáze BEQ (Bilingual and Emotion Questionnaire) od Dewaele a Pavlenko (2001-2003).

K zodpovězení výzkumného problému byla v této studii použita kvantitativní (statistická korelační) i kvalitativní (otevřené otázky) analýza. Celkem se této studii účastnilo 20 bilingvních subjektů; 11 mužů a 9 žen. Věkové rozmezí subjektů se pohybovalo mezi 23 a 52 lety s průměrným věkem 31,6 let. Subjekty měly různá povolání a byly obecně dobře vzdělány. Dva účastníci měli titul Bc., patnáct mělo titul Mgr. a tři PhD. Účastníci studie mluvili celkem čtyřmi různými L1. Největšími jazykovými skupinami byli rodilí mluvčí turečtiny (4), angličtiny (3), gilaki (2) a perštiny (13). Nejběžnějším L2 byla angličtina (10), následovala turečtina (4) a gilaki (2).

Dvě odlišné skupiny subjektů obdržely dotazník jazykové emocionality (emotional language questionnaire), k jehož vyplnění bylo určeno 15 až 30 minut. Následně byly provedeny dvě analýzy dat. V kvantitativní analýze, která byla provedena na základě informací získaných z první části dotazníku a rozdělených do tří skupin, bylo použito celkem sedm nezávislých proměnných. První skupinu tvořily tři sociobiografické faktory: pohlaví, úroveň vzdělání, sebeurčené jazykové dominance. Druhá skupina zahrnovala následující dva faktory, které charakterizují historii učení L2: věk začátku učení a kontext získávání L2. Třetí kategorie představovala sociální a lingvistický kontext užívání L2: stupeň socializace v L2 a L2 jazyky bilingvních partnerů. Druhá část dotazníku obsahovala otevřené otázky, které umožňovaly kvalitativní analýzu odpovědí na hodnocení výrazu “Miluji tě” v jejich příslušných jazycích.

Studie měla dva cíle: zaprvé se snažila zjistit, co si účastníci myslí o emocionálním významu fráze “Miluji tě” v L1. Zadruhé se studie snažila statisticky prozkoumat vztah mezi lingvistickými a sociálně-biologickými proměnnými. Zejména ve druhé fázi studie bylo záměrem zjistit, jak historie studie L2 a sociální a jazykové okolnosti souvisí s tím, jakou má fráze “Miluji tě” vnímanou emocionální váhu a jak může být fráze použita. Sedmdesát procent subjektů (14) vyvodilo, že u fráze “Miluji tě” pociťují větší

emocionální váhu ve svém L1. Patnáct procent subjektů (3) věřilo, že fráze má podobnou emocionální váhu jak v L1, tak v L2 a zbylých patnáct procent (3) věřilo, že fráze má větší emocionální váhu v L2.

Padesát procent subjektů uvedlo, že jejich síť L2 kontaktů a interakcí se odehrávala v profesionálním prostředí, buďto na univerzitě s profesory a dalšími studenty, nebo na pracovišti se spolupracovníky. Jelikož byl L2 z velké části používán v pracovních kontextech, ve kterých se běžně o emocích nehovoří, vysvětluje, proč nemají emocionální fráze silný význam. Navzdory tvrzení, že jsou kompetentní v obou jazycích, se mohou jednotlivci skutečně se vyjadřovat plynuleji, nebo se cítit pohodlněji v jednom jazyce v závislosti na kontextu nebo publiku. Závěr studie potvrdil, že téměř polovina subjektů používá oba jazyky L1 a L2 denně. L2 však slouží méně jako prostředek vyjadřování svých niterných a hlubokých pocitů, obzvláště pocitů lásky. K tomu subjekty preferují užívat L1.

5. Loving a partner in a Foreign Language (Dewaele & Salomidou, 2016)

Pátá studie nese název “Loving a partner in a Foreign Language” a jedná se o relativně první rozsáhlou studii, která pomocí online dotazníku a písemných rozhovorů zkoumala, zda kulturní a jazykové rozdíly znesnadňují emoční komunikaci v mezikulturních párech. Celkem se studie účastnilo 429 jedinců.

Dewaele a Salomidou položili zúčastněným 5 výzkumných otázek v rámci této studie:

1. Je pro multilingvní uživatele zpočátku obtížnější vyjadřovat emoce v LX a je to časem snazší?
2. Cítí se multilingvní lidé v LX na začátku mezikulturního romantického vztahu méně autentičtí a mění se to s časem?
3. Jsou osobnostní rysy spojeny s tím, že se člověk může cítit v LX v mezikulturních milostných vztazích jinak?
4. Je pohlaví spojeno s proměnnými a volbou jazyka v mezikulturních romantických vztazích?
5. Je používání partnerova jazyka jako „jazyka vztahu“ spojeno s jeho statusem v zemi bydliště?

Tato studie využívá hybridní metodologii (kvantitativní a kvalitativní data) k získání odpovědí na položené výzkumné otázky. Účelem je identifikace významných statistických trendů v kvantitativních datech, což lze zkoumat prostřednictvím otevřených otázek v průzkumu nebo rozhovorů s menším počtem účastníků. Kvantitativní data jazykových preferencí v romantických vztazích ve dvou časových bodech (na začátku vztahu a v průběhu) byla získána z online dotazníku, ve kterém subjekty odpovídaly na dané otázky pomocí Likertovy stupnice v rozsahu od 1 (zcela nesouhlasím) do 5 (zcela souhlasím). Subjekty také musely vyplnit MPQ (Multicultural Personality Questionnaire), který měří pět relevantních rysů zásadních pro mezikulturní situace: Sociální iniciativa, otevřenost, emoční stabilita, kulturní empatie a flexibilita. Kvalitativní data poté vycházela z písemných rozhovorů osmi účastníků, kteří již dokončili online průzkum a z jedné otevřené otázky, která zjišťovala důvody, proč je pro účastníky těžší vyjádřit své emoce v LX. Oněch osm účastníků dále odpovídalo na dodatečné otázky týkající se jejich komunikačních zkušeností v romantických vztazích v LX.

Průzkumu se zúčastnilo celkem 429 účastníků, z toho 329 žen a 100 mužů. Účastníci se pohybovali ve věku mezi 19 a 81 lety. Celkem se mezi těmito účastníky hovořilo 41 jazyky. Každý účastník výzkumu alespoň jednou použil LX v romantickém vztahu. Pouze tři jednotlivci uvedli, že se svým partnerem používají výhradně svůj L1; 56 účastníků uvedlo, že mísí svůj L1 s partnerovým L1; 160 účastníků sdílelo LX s partnerem a 210 účastníků řeklo, že ve vztahu převzali L1 svého partnera. Znalost jazyků účastníků studie výrazně převyšovala jazykové znalosti jejich partnerů.

První výzkumná otázka, která se týkala potíží s vyjadřováním emocí vůči romantickému partnerovi na začátku a v průběhu vztahu mělo podstatně komplexnější odezvu, než se předpokládalo. Téměř polovina účastníků uznala, že zpočátku bylo obtížné sdělovat romanticky založené emoce, ale většina uvedla, že se to po několika měsících změnilo. Třetina jednotlivců uvedla, že neměla problém vyjadřovat emoce v LX. Pro 60% účastníků bylo obtížné komunikovat se svými partnery z toho důvodu, že jim chyběl vhodný emocionální slovník k popisu svých emocí. Menšina (26%) s tímto tvrzením nesouhlasila a trvala na tom, že romantické vztahy závisí na společné vášni. Tvrdili, že stačí základní verbální komunikace. Někteří účastníci dokonce zmínili, jak jim přišlo vzrušující hrát hru objevování a experimentování s emočními slovy se svým cizojazyčným partnerem. Celkově se zdá, že komunikační problémy ve vícejazyčných romantických vztazích jsou

méně časté, než se očekávalo, a nezdá se, že by měly významně pozitivní či negativní dopad na vytváření a vývoj vztahu.

Zpětná vazba účastníků, v rámci druhé výzkumné otázky, zaměřující se na pocity autentičnosti v mezikulturním romantickém vztahu ukázala, že 60% účastníků nepovažovalo nedostatek pocitu autentičnosti raných etap vztahu za problematický aspekt. 25% účastníků se však shodlo, že se při používání LX cítí méně autenticky jako osobnost.

Třetí položená výzkumná otázka zkoumala, jak na sebe vzájemně působí pět multikulturních osobnostních faktorů souvisejících s prožíváním rozdílů v mezikulturních romantických vztazích. Na rozdíl od očekávání se účastníci, kteří měli nižší skóre ve flexibilitě a vyšším sociálním cítění a otevřenosti, shodli, že se jazyk jejich partnerů stal i jejich emočním jazykem. Účastníci, kteří dosáhli vyššího skóre ve flexibilitě a otevřenosti poté uvedli, že jazyk jejich partnera nepostrádá emocionální intenzitu. Tato zjištění, podle Dewaeleho, podporují závěry psychologů studujících romantické vztahy, kteří zjistili, že jedinci s vysokou úrovní sebevědomí cítí partnerovo ocenění ve vztahu, zatímco ti s nízkou úrovní sebevědomí se více obávají přijetí a reakcí svých partnerů.

Hlavní nezávislou proměnnou čtvrté výzkumné otázky bylo pohlaví. Ženy se na začátku vztahu více obávaly emocionální komunikace s partnery v LX, než muži. Údajně si myslely, že vyjadřovat své emoce bylo nejen méně autentické, ale také to v LX bylo méně přirozené a obtížnější. Účastnice studie měly větší tendenci adoptovat L1 svého partnera.

Použití partnerova jazyka jako "jazyka vztahu", jehož postavení v zemi pobytu bylo předmětem páté výzkumné otázky. Bylo zjištěno, že 60% jedinců, kteří přijali L1 svého partnera, jím také mluvilo jako primárním jazykem v zemi bydliště.

Závěrem lze říct, že na základě zkušeností účastníků studie je láska v LX zcela možná, i když s sebou přináší další výzvy. Láska a sex ve vztahu partnerům s různými L1 umožňuje překonat jazykové rozdíly a vytvořit si své charakteristické vícejazyčné a multikulturní spojení.

6. The Relationship between Bilingualism and Identity in Expressing Emotions and Thoughts (Bakić & Škifić, 2017)

Účelem autorů šesté představované studie je průzkum komplexnosti vztahu mezi bilingvismem a procesy vyjadřování vlastních, osobních emocí a myšlenek. Sekundárním cílem je ověřit určitá zobecnění navrhována Pavlenko (2005; 2014), která zkoumala faktory ovlivňující jazyk používaný pro různé druhy činností spojených s vyjadřováním emocí a myšlenek. Myšlenka je taková, že v rámci studovaných procesů může být za určitých okolností jedincem vybrán a použit sekundární jazyk (L2) nebo dokonce použít oba jazyky dohromady, spíše než první jazyk (L1). Analýzu sběru dat výzkumu tvoří dvě části.

První část zkoumá spojení mezi bilingvismem a emocionálním vyjadřováním a také mnoho indikátorů, které ukazují, že bilingvista používá několik jazyků k vyjadřování svých pocitů, zatímco druhá část zkoumá spojení mezi bilingvismem a kognitivními funkcemi.

K dosažení cílů této studie byla použita kvalitativní metodologie, tedy metoda otevřených otázek v dotazníku. Výzkumné otázky se konkrétně snažily poukázat na několik aspektů, a to: Který jazyk je vnímán jako “emotivnější”, který se používá k vyjádření různých pocitů a který jazyk slouží k přehrání či převyprávění stresujících událostí a v neposlední řadě, který jazyk se běžněji používá v každodenním životě. Tedy jazyk, zabývající se myšlením, počítáním, směnou peněz, zapisováním do deníku, nákupními seznamy, poznámkami a dalšími funkcemi souvisejícími se psaním. Výroky účastníků byly přeloženy autory této studie, jelikož byl výzkum proveden v chorvatštině.

Celkem se této studii zúčastnilo 10 participantů (9 žen; 1 muž) ve věku 21 až 46 let. Většina účastníků začala používat svůj L2 v raném dětství. Co se L1 týče, čtyři účastníci považovali chorvatštinu za svůj L1, dva uvedli němčinu, dva angličtinu, jeden maďarštinu a jeden italštinu. Za L2 jich 6 uvedlo chorvatštinu, tři němčinu a jeden účastník uvedl španělštinu a jeden němčinu. Všichni účastníci, v různých mírách, používají L1 i L2 na denní bázi.

Autoři studie se inspirovali otázkou položenou Anetou Pavlenko (2006) : “Cítí se bi- a multilingvní jedinci jako jiní lidé, když mluví různými jazyky” a pomocí analýzy individuálních zkušeností účastníků studie se na tuto otázku snažili najít odpověď. Výsledky studie byly poté analyzovány, aby se zjistilo, zda jsou faktory, které ovlivňují emocionalitu v souladu s tvrzením Anety Pavlenko. Faktory analýzy jsou věk osvojení jazyka, kontext osvojení jazyka, osobní historie traumatu, stresu, násilí a jazykové dominance.

Věk osvojení jazyka: I když většina účastníků byla vystavena L2 již v dětství, osm z deseti jedinců uvedlo, že L1 vnímají jako emotivnější jazyk.

Kontext osvojení jazyka: Mezi účastníky studie existoval vzorec, podle kterého byla emoční rezonance podpořena emočním kontextem osvojení jazyka a jeho následným používáním. Formální okolnosti silně ovlivňují vnímání emocionálních slov. Dodatečně se lidé mohou domnívat, že emočně založená slova, která se naučí v intimnějších podmínkách, jsou pro ně smysluplnější a osobnější.

Osobní historie traumatu, stresu a násilí: Na otázku, který jazyk usnadní přepravování traumatických nebo špatných zážitků, odpovídali účastníci studie různými způsoby. Někteří tvrdili, že na jazyku nezáleží, zatímco jiní tvrdili, že je pro ně jednodušší hovořit v L1, protože se mohou snadněji vyjádřit.

Jazyková dominance: Většina účastníků tvrdila, že dokáží své emoce sdělit efektivněji ve svém dominantním jazyce. Tato studie odhalila, že dominantní jazyk byl zároveň mateřským jazykem. Výpověď jedné účastnice však ukázala, že dominantní jazyk závisí na místě a délce pobytu. Touto výpovědí lze pozorovat, že u některých jedinců jazyková dominance závisí na prostředí a oba jazyky tím mohou být považovány za dominantní.

Někteří bilingvisté vnímají svůj L1 jako více emotivní, přestože mohou mít lepší znalost jiného jazyka (Pavlenko, 2005a). Někteří mluvčí s nízkou úrovní L2 však mohou reagovat silně na konkrétní emoce, slova a fráze s ní spojené, jako tomu je u hněvu a nadávek, v jiném jazyce. V tomto případě tedy můžeme rozlišovat mezi celkovou jazykovou kompetencí L2 a rozsahem znalostí slovní zásoby L2 pro konkrétní slova a fráze. Díky některým účastníkům autoři této studie zjistili, že opravdu nemusí záležet na tom, jaký jazyk si zvolí, aby vyjádřili hněv. Někteří se domnívali, že výraz je důležitější, než slova.

Jak již bylo řečeno, hlavním účelem této studie bylo ukázat, zda a do jaké míry účastníci preferují vyjadřovat své emoce a myšlenky v L2. Závěry této analýzy týkající se vyjadřování emocí a kognitivních procesů ukázaly různé vzorce výběru jazyků pro konkrétní cíle. Tato studie potvrdila myšlenky Pavlenko a její pozorování poskytla rámec a dobré vodítko pro identifikaci mnoha aspektů výběru a důvodu výběru jazyka u bilingvních jedinců. Tato studie se snažila demonstrovat, že L1 není vždy vybrán jako prvně zvolený jazyk, někdy je to L2. V tomto smyslu lze konstatovat, že většina bilingvních jedinců této studie myslí v obou jazycích, v závislosti na okolnostech. I když jsou odpovědi každého účastníka jedinečné, obecným závěrem je, že žádný účastník neužívá pouze jeden jazyk k vyjádření svých emocí a ke kognitivnímu zpracování myšlenek.

7. Multilingualism and psychotherapy: exploring multilingual clients' experiences of language practices in psychotherapy (Rolland et al. 2017)

Sedmá představená studie se zabývá multilingvismem a psychoterapie. Specificky, jak název napovídá, se zaměřuje na zkušenosti multilingvních psychoterapeutických klientů s jazykovými praktikami. Mezi odborníky neexistuje všeobecná shoda v tom, zda je bilingvní terapie nebo terapie vedená v L1 lepší než terapie vedena v L2, a proto studie může přinést poznatky, které by obor bilingvní psychoterapie mohlo posunout kupředu. Tím, že se nejprve zkoumá, jakým způsobem klienti používají svůj jazykový repertoár při terapii a poté zkoumá, jak chování terapeutů tento jazykový repertoár ovlivňuje. Zda klienti mohou či nemohou použít svou jazykovou preferenci, se tato studie snaží rozšířit studii Dewaeleho a Costy (2013) a shrnout tím názory klientů na jazykové praktiky v terapii.

Rolland et al. si pokládají tři výzkumné otázky:

1. Do jaké míry jsou v terapii identifikovány a prodiskutovávány jazykové profily klienta (a terapeuta)?
2. Jaké jazyky používají multilingvní klienti v terapii?
3. Co u klienta způsobuje přepínání kódu a jakou roli terapeuti hrají při aktivaci či deaktivaci přepínání kódu?

Prostřednictvím celosvětového webového průzkumu byly vyzvány osoby, které podstoupily individuální terapeutickou léčbu, aby popsaly své zkušenosti. Průzkum shromažďoval kvantitativní i kvalitativní data. Webový průzkum byl spuštěn v lednu 2016 a probíhal čtyři měsíce. Dospělí, kteří mohli dokončit průzkum v angličtině a prošli individuálním poradenstvím nebo psychoterapií v jakémkoliv mluveném jazyce (nebyly zaměřeny žádné konkrétní jazykové kombinace), byli považováni za způsobilé adepty. Analýza odpovědí od 109 multilingvních klientů (17 mužů; 92 žen) ukázala, že pro některé bylo obtížné přepínat mezi jazyky, protože ne vždy měli možnost mluvit o své multijazyčnosti s terapeuty a u některých to bránilo přepínání mezi jazyky. Věk účastníků se pohyboval od 18 do 80 let, s věkovým průměrem ($n = 40,6$), přičemž většinu výzkumného vzorku tvořili běloši ($n = 82$), následovali Asiaté ($n = 8$). Respondenti byli tvořeni z 42 národností; více než třetina ($n = 33$) měla dvojí občanství a někteří ($n = 4$) měli trojí občanství. Nejčastěji uváděnými byli Britové ($n = 37$), Francouzi ($n = 21$), Němci ($n = 10$), Španělé ($n = 7$) a Američané ($n = 6$).

Většina myšlenkových pochodů respondentů ($n = 106$ odpovědělo na tuto otázku) byla vyjadřována v L1 ($n = 92$) na denní bázi, často v kombinaci s L2, LX ($n = 43$). Celkem 50 respondentů uvedlo, že má každodenní vnitřní řeč ve dvou nebo více jazycích. V podobném duchu mezi 68 jednotlivci, kteří tvrdili, že si během terapie vedli deník nebo diář, téměř polovina ($n = 30$) do něj psala pouze v L1, dva respondenti míchali dohromady dva ze svých L1 jazyků a zbývající třetina ($n = 15$) používala výhradně pozdější jazyky (L2, L3...LX). Zbývající jedinci ($n = 21$) míchali svůj L1 a L2.

N otázku, zda dostupnost terapeuta, který je schopný vést sezení v jiném jazyce (language availability) měla významný dopad na rozhodnutí respondentů, většina odpověděla, že ne. Místo a typ terapie byly často uváděny jako významně důležitější faktory. Během plnění webového průzkumu byla více než polovina respondentů stále v terapii ($n = 62$). V důsledku toho mnoho ($n = 42$) navštívilo terapeuta během doby posledního měsíce. Dvě třetiny respondentů ($n = 63$) uvedly, že podstoupily léčbu během předchozího roku, přičemž více než čtvrtina ($n = 29$) byla naposledy léčena před jedním až dvanácti měsíci. Menšina ($n = 9$) uvedla dobu léčby před pěti lety.

Výsledky průzkumu ukázaly, že, co se jazykové přístupnosti týče, většina respondentů ($n = 93$) tvrdila, že se na svých sezeních nezabývala tím, “který jazyk nebo dialekt lze použít”, a

to navzdory skutečnosti, že jazyková historie klientů dávala příležitost diskutovat a vyjednávat o jazykových možnostech terapie.

Ohledně použití jazyků v terapii výsledky průzkumu ukázaly, že pouze jeden respondent zmínil použití dvou jazyků nebo dialektů v průběhu “většiny sezení”, ale žádný respondent nevedl, že by používal dva jazyky či dialekty “ve všech sezeních”. Většina (n = 64) používala svoje L1. Téměř tři čtvrtiny (n = 31) zase používaly svůj L2 v situacích, během kterých terapeutické sezení nemohlo být vedeno v jejich mateřském jazyce a dva respondenti mísili svůj L1 s jiným jazykem.

Co se vzorce přepínání jazykových kódů týče, v průzkumu odpovědělo 51 participantů. Navzdory tomu, že sami používali přepínání kódu, téměř dvě třetiny participantů (n = 33 z 51) uvedly, že jejich terapie byla “monolingvní” - výpovědi včetně pěti participantů, kteří uvedli, že jejich terapeut byl schopen adekvátně hovořit dvěma jazyky - a další čtvrtina (n = 13) tvrdila, že sezení bylo “primárně jednojazyčné”. I když tito klienti v terapii používali více než jeden jazyk, je možné, že terapii nepovažovali za bilingvní, protože přepínání kódu obvykle neprobíhalo nebo mu terapeut nezabýval.

Odpověď na první výzkumnou otázku “*Do jaké míry jsou v terapii identifikovány a prodiskutovávány jazykové profily klienta (a terapeuta)*” zní, že jazykové profily klientů nebyly v terapii běžně prodiskutovávány. Mnoho respondentů poukázalo na zjevné projevy jejich bilingvismu, které podnítily diskuzi s terapeutem, nemusely být však terapeutem adekvátně identifikovány. Neschopnost rozpoznat bilingvismus klienta nevyhnutelně vede k omezenějšímu rozsahu jazykových alternativ pro terapii, což zkušení bilingvní terapeuti nedoporučují (Peréz Foster, 1998; Costa, 2010 v Rolland et al., 2017).

Druhá výzkumná otázka “*Jaké jazyky používají multilingvní klienti v terapii?*” vykazala různé jazykové strategie klientů. Zatímco většina primárně používala svůj mateřský jazyk nebo jazyky, menšina - třetina - spoléhala na jazyk, který se naučili později v průběhu života. Velmi málo participantů uvedlo, že byli léčeni v jiném, než místním jazyce. Ať už byl L1 nebo L2 primárním jazykem používaným v terapii, přepínání kódu bylo běžné, přičemž desetina participantů se přikláněla k plynulému používání dvou jazyků. Dvě třetiny se přikláněly ke krátkému přepínání mezi jazykovými kódy. Přepínání kódu bylo

navíc běžnější, když pacient a terapeut měli více společných jazyků a u bilingvních terapeutů, kteří uměli hovořit mnoha jazyky.

Třetí výzkumná otázka využívala menší dílčí výzkumný vzorek a byla zaměřena na přepínání kódů v terapii. Celkově se zdálo, že emocionální projev byl pouze někdy příčinou přepínání kódu a nikdy se nepředpokládalo, že souvisí s potřebou ovládat emoce. Rolland et al. píše, že rozporuplné poznatky Dewaeleho a Costy (2013) o přepínání kódu a emoční intenzitě lze vysvětlit jinými faktory, jako je nepřeložitelnost a přístup ke vzpomínkám, které byly častěji uváděny jako příčiny. Zdá se, že klienti si pamatovali zážitky zakódované v jiném jazyce, když použili přepínání kódu pro přístup k paměti (Altman, Schrauf & Walters, 2013 v Rolland et al., 2017).

Žádný z klientů, kterého terapeut vyzval ke změně jazykového kódu nevedl, že by žádost odmítl; místo toho všichni participanti popisovali, že se cítili překvapeně, ale hlavně vděčně. Terapeutovo vybidnutí bylo klíčové. Klientovi tak dal najevo, že přepínání kódů je přijatelné a srozumitelné. Tím si terapeut udržel klientovu důvěru. V opačném případě by se klient mohl cítit zranitelně, nebo by se terapeutovi mohl emocionálně vzdálit.

8. Pragmatic challenges in the communication of emotions in intercultural couples (Dewaele, 2018)

Osmá studie popsána v této bakalářské práci se věnuje emočně-komunikačním výzvám mezikulturních romantických párů. Dewaele našel silně odlišné názory na pragmatické výzvy komunikace emocí u 429 účastníků studie, kteří byli v mezikulturním vztahu, pomocí statistické analýzy kvantitativních a kvalitativních dat shromážděných prostřednictvím online dotazníku.

Studie měla za úkol zodpovědět 6 výzkumných otázek:

1. Mají účastníci problém vyjádřit své emoci partnerovi?
2. Má jazyk používaný partnerem (LX jako lingua franca, LX, což je partnerův L1 nebo kombinace L1 a LX) vliv na vnímání obtížnosti emoční komunikace s partnerem?
3. Mají osobnostní rysy vliv na vnímání obtížnosti při emoční komunikaci?
4. Má pohlaví vliv na vnímání obtížnosti při emoční komunikaci s partnerem?

5. Má úroveň vzdělání vliv na vnímání obtížnosti při emoční komunikaci s partnerem?
6. Jaká jsou nejčastější zdůvodnění pro vysvětlení vnímané obtížnosti v emoční komunikaci s partnerem?

Celkem 429 účastníků (329 žen, 100 mužů) vyplnilo online dotazník. Průměrný věk účastníků byl 36.2 let, ve věkovém rozmezí 19 a 81 let. Většina účastníků měla pokročilé vzdělání; 25% doktorátů, 50% magistrů, 25% bakalářů a 3% mělo středoškolský diplom. Celkem se mezi účastníky mluvilo 41 jazyky; angličtina (n = 99), španělština (n = 40), němčina (n = 28), francouzština (n = 21), řečtina (n = 21), italština (n = 21), portugalská (n = 21) a turečtina (n = 20). Účastníci byly převážně multilingvní; monolingvní (n = 11), bilingvní (n = 83), trilingvní (n = 151), quadrilingvní (n = 101), pentalingvní (n = 52) a 31 účastníků hovořilo šesti a více jazyky.

Jak již bylo řečeno, základem studie byla data shromážděná prostřednictvím online dotazníku. Účastníci také vyplnili čtyři uzavřené otázky na 5 bodové Likertově škále s odpověďmi v rozmezí od 1 (rozhodně ne) do 5 (rozhodně ano) a navíc poskytli sociobiografické informace, které byly formulovány následovně:

1. Při používání LX jsem se cítil emocionálně zmatený nebo nepochopený partnerem.
2. Emoční komunikace v LX byla těžší na začátku vztahu.
3. Cítil jsem se neupřímně nebo méně autenticky při sdělování svých emocí partnerovi na začátku vztahu.
4. Mám pocit, že kvůli jazykovým omezením se ztratila určitá emocionální intenzita při komunikaci s mým partnerem.

Součet čtyř skóre představuje dimenzi „lehkost versus obtížnost emoční komunikace“ na začátku vztahu. Účastníci dále vyplnili dotazník multikulturní osobnosti (Multicultural Personality Questionnaire), které se skládá z 40 položek. Pomocí Likertovy škály dotazník měřil velice relevantní osobní vlastnosti v interkulturní oblasti:

1. Kulturní empatie, což je schopnost vcítit se do pocitů, postojů a chování osob z různých kulturních prostředí.
2. Flexibilita, která odkazuje na schopnost vidět neočekávané události jako pozitivní výzvu a vhodně reagovat.

3. Sociální iniciativa, což je akt proaktivního zapojení do sociálních situací a projevování iniciativy při těchto interakcích.
4. Otevřenost, která odráží otevřený a nezaujatý postoj ke kulturní rozmanitosti.
5. Emoční stabilita, neboli schopnost zachovat klid během nových a stresujících situacích.

Tato kvantitativní data byla doplněna kvalitativními daty ve formě jedné otevřené otázky, která následovala po uzavřených otázkách o emocionálních komunikačních výzvách či nedorozumění ve vztazích. Výsledkem bylo 205 jednotlivců, kteří přispěli korpusem o 6000 slovech.

Výsledky studie, které se snažily najít odpověď, přinesly následující zjištění: Ohledně toho, jak obtížné je emočně komunikovat s partnerem, který nesdílí stejný L1 panovaly silné neshody mezi účastníky. Údaje od stejných účastníků odhalily podobné neshody ohledně obtížnosti vyjádřit lásku v LX na začátku romantického vztahu ve studii Dewaeleho a Salomida z roku 2017. Podobně odlišné názory byly zpozorovány ohledně otázky ztráty emocionální intenzity a pocitu autentičnosti při používání LX, zejména u vyznání lásky.

Druhá výzkumná otázka se zaměřila na vliv používání L1 a LX, LX jako lingua franca nebo partnerova L1 dopadalo na schopnost párů komunikovat své emoce. Zdá se, že vliv byl malý. Někteří účastníci, kteří přijali L1 svého partnera, měli tendenci uvádět vyšší stupeň obtížnosti emoční komunikace. Účastníci, kteří často přepínali kódy nebo měli společný LX se svým partnerem, se zdáli být uvolněnější.

Třetí výzkumná otázka se zabírala osobnostními rysy a potenciálními obtížemi, které tím ve vztahu mohou nastat. Z pěti osobnostních rysů se ukázalo, že tři mají alespoň nějaký vliv. Výrazná část účastníků, kteří dosáhli vyššího skóre v oblasti emoční stability, uvedlo, že nemají problémy s vyjadřováním emocí partnerům. Účastníci, kteří byli blíže druhému (neurotickému) konci spektra, se však většinou shodli na tom, že pro ně bylo sdělování pocitů obtížné. Z pěti osobnostních rysů se flexibilita zdála být klíčovou proměnnou pro udržení mezikulturního vztahu. Schopnost interpretovat mezikulturní vztah jako pozitivní situaci, který vyžaduje určité přizpůsobení, je nepochybně užitečné pro funkci vztahu.

Pokud jde o vnímané potíže při komunikaci s partnerem, ženy podle následující výzkumné otázky o genderových rozdílech dosáhly vyššího skóre než mužští účastníci. To by mohlo být vysvětleno skutečností, že ženy s podstatně větší pravděpodobností přijaly L1 svých partnerů, což z nich tvořilo jazykově slabšího partnera.

Vliv úrovně vzdělání bylo předmětem následující výzkumné otázky položené v této studii. Účastníci s doktorantským titulem uváděli mnohem menší potíže s emočním vyjadřováním svým partnerům, než ti s bakalářským titulem nebo magisterským. Při interpretaci tohoto aspektu je však třeba postupovat opatrně, jelikož nelze zcela eliminovat sociální zaujatost.

Poslední výzkumná otázka byla ponechána záměrně otevřená, protože existuje několik faktorů, které mohou být příčinou problémů a dezinterpretace při vyjadřování emocí v LX. Z analýzy vyplynula čtyři hlavní témata. Nejčastěji zmiňovaným tématem byla "lingvistická a pragmalingvistická problematika" (uvedeno ve 40% výpovědí). Konkrétněji mezi účastníky panoval pocit, že partneři jsou ve svém LX lexikálně omezeni, potýkají se s dezinterpretacemi nebo nepochopením pragmatické síly slov a výrazů v LX a tím nevhodně sdělovali emoce (verbálně i neverbálně).

9. Swearing in a second language: the role of emotions and perceptions

(Mohammadi, 2020)

Autorka deváté a poslední představené studie, Ariana Mohammadi, tvrdí, že lingvistické chování bilingvních mluvčích je komplexnější než se dříve myslelo. Mluvčí L2 patrně nevědomky přebírají nadávky jako sociální taktiku, nebo jako způsob, jak budovat svou identitu v L2. Druh emocí vyvolaných v komunikačním kontextu hraje roli v sociolingvistické složitosti, jakou nadávky představují. Tato studie se zaměřuje na úzký rozsah afektivních situací, které spadají mezi dvě protichůdné extrémy emočního vzrušení. Scénáře z reálného světa se používají k vyvolání dvou druhů afektů - vysoce negativní afekt; nízké negativní afekt - a následně se shromažďují jazykové informace související s každým scénářem. Jako měřítko pro to, jak bilingvní jedinci vnímají nadávky v L2, se studie zabývá také kvalitativními daty a self-reportsy o nadávkách, které participanti studie sami uvedli.

Mohammadi zkoumá konkrétní výzkumné otázky: (a) Jak ovlivňuje afektivní vzrušení řečové chování při použití nadávek? (b) Má afektivní vzrušení podobné dopady na ostatní formy emoční lexikalizace? (c) Jak vnímání nadávek v L1 a L2 formuje nadávkové chování u bilingvních jedinců? Výzkum využívá emocionální podněty, které se liší úrovní vzrušení (tj vysoká x nízká úroveň vzrušení) ke zkoumání frekvenci a účelu nadávek u bilingvních mluvčích.

Výzkumu se zúčastnilo 34 mluvčích (54% muži, 46% ženy) se společným anglickým L2, přičemž L1 byly perština (n = 16), portugalština (n = 6), španělština (n = 6) a arabština (n = 6). Účastníci byli studenti anglického jazyka, zapsáni na vysoké škole, univerzitě nebo v anglickém programu s věkovým rozmezím 18-40 let (průměrný věk 27.93 let). Na základě samo-vedených statistikách ohledně znalosti anglického jazyka se úroveň angličtiny participantů pohybovala v rozmezí středně pokročilých, až po pokročilé. Většina účastníků (72.73%) uvedla, že angličtinu používá denně a pravidelně.

Ke sběru dat byl použit webový průzkum se třemi samostatnými sekcemi. Do úvodní části dotazníku byl zahrnut informativní souhlas. V dalších dvou částech dotazníku dostali účastníci dva typy úkolů: 1) video vstupy následované otázkou v angličtině (L2) i v L1 respondenta a 2) otevřené otázky ve formě strukturovaného rozhovoru.

- 1) Jako vstup pro druhou fázi bylo vybráno 14 krátkých (několikasekundových) emocionálních videí bez zvuku, s cílem získat jazyková data L1 i L2 participantů. Druhá polovina videí pouštěla situace s nízkou negativními afekty, zatímco druhá polovina vykazovala vysoce negativní afekty. Účastníci byli poté požádáni, aby se pokusili předpovědět, co mohl subjekt ve videích říct v L1 i L2. Videá a související otázky měly vyvolat použití nadávek.
- 2) V poslední fázi dotazníku byly předloženy otázky v angličtině, účastníci měli však na výběr, zda budou odpovídat v angličtině (L2) nebo ve svém příslušném L1. Účelem otevřených otázek týkajících se sociolingvistického chování účastníků (použití nadávek a urážek) bylo získat informace o tom, jakým způsobem účastníci vnímají tento typ chování v L1 a L2.

Co se výsledků studie ohledně použitého jazyka při nadávání u bilingvních mluvčích týče, Mohammadi zjistila, že vysoce negativní afektivní situace vedou k častějšímu použití nadávek a urážek v L1 i L2, ve srovnání s nízkou negativními afektivními situacemi. Jinými slovy, mluvčí angličtiny jako L2 vykazují identické vzorce a frekvence nadávek v L1 i L2 v reakci na emočně vzrušující situace.

Použití nadávek v angličtině je běžnější mezi mluvčími angličtiny jako L2 v reakci na emocionálně neutrální situace. Jinými slovy, emocionální situace s nízkou úrovní vzrušení vyvolávají podstatně vyšší úroveň použití nadávek v angličtině (L2) než-li v L1. Self reporty účastníků týkající se nadávek však neodpovídají vzoru ze získaných dat. Mluvčí angličtiny jako L2 uvedli, že raději nadávají ve svém L1 v různých emocionálních situacích; včetně vysoce vzrušujících emocionálních situacích, jako když cítí hněv, nebo prožívají velkou bolest.

Negativní afekty, podle těchto zjištění, spouští řadu jazykových reakcí, které mluvčímu pomáhají překovávat sociokomunikační potřeby. Vysoce vzrušující emoce zesilují emocionální reakce v L1 i L2, zatímco málo vzrušující emoce působí jako moderátory snižující dopad emocionální reakce v L1.

Podle zjištění současné studie, které je dle slov Mohammadi v souladu s jinými výzkumy (např. Cavazza and Guidetti, 2014; Rassin and Heijden, 2005), nadávky mohou mít kognitivní důsledky, které jsou nevědomé a v rozporu s vědomým vnímáním jazyka a jazykovým chováním mluvčího.

4.4 Shrnutí a diskuze

Všech devět výše popsaných studií se rozmanitě věnovalo emocionální stránce bilingvismu a jejím využitím, či důsledků na uživatele. Byly představeny malé i podstatně rozsáhlé studie se stovkami participantů. Počet participantů všech studií se rovnal 742. Celkově se studií zúčastnilo 196 mužů a 546 žen ve věkovém rozmezí 16 - 80 let. Dvě studie (Dewaele & Salomidou, 2016; Dewaele, 2018) využily stejný výzkumný vzorek o 429 participantech z online průzkumu. V součtu participantů je číslo 429 tudíž použito jen jednou. Nejmenší (počtem) výzkumný vzorek se skládal z 10 participantů (Bakić & Škifić, 2017), největší z oněch 429 participantů (Dewaele & Salomidou, 2016; Dewaele, 2018).

V návaznosti na 3. kapitulu této bakalářské práce se seznam vybraných studií věnoval všem vybraným aspektům bilingvismu v korelaci s emočně intenzivními situacemi. Obecná emocionální odezva jazyka v L1 a L2 byla významně zachycena ve studiích (2.) *Mariam & Kaushanskaya, 2008* a (6.) *Bakić & Škifić, 2017*. Studie (1.) *Harris et al., 2003*; (3.) *Gawidowska et al., 2013* a (9.) *Mohammadi, 2020* se zaměřovaly na korelaci bilingvismu, nadávek, tabuizovaných slov a frází. Láska a vztahy v korelaci k bilingvismu je popsána ve studiích (4.) *Jahangard & Holderread, 2013*; (5.) *Dewaele & Salomidou, 2016* a (8.) *(Dewaele, 2018)* na využití bilingvismu v rámci terapie a terapeutických vztahů byla zaměřena studie (7.) *Rolland et al., 2017*.

V referenci na výzkumnou otázku „*Preferují bilingvisté používat svůj L1 během emocionálního vyjadřování?*” lze z předložených studií vyvodit následující závěry:

Ve studiích zaměřujících se na obecnou emocionální odezvu v L1 a L2, v případě *Words, feelings, and bilingualism (Marian & Kaushanskaya, 2008)* vyvodilo zajímavé zjištění ve formě osobní jazykové preference jazyka. Jazyk, který je jedinci emocionálně bližší (L1 nebo L2) ovlivní jazyk, který si jedinec vybere jako jazyk sdělující citovou záležitost. U těch jedinců, kteří nevedli preferovaný jazyk studie prokázala, že používají více slov v L1 a tudíž ho preferují. V případě studie *The Relationship between Bilingualism and Identity in Expressing Emotions and Thoughts (Bakić & Škifić, 2017)* byla autory položená otázka, zda bilingvisté preferují L2 k emocionálnímu vyjadřování. Studie však prokázala, že subjekty se nezaměřovaly na jazyk samotný, ale na výraz, který by adekvátně přetlumočil pocit, který prožívají. Studie vyvrátila domněnku, že by bilingvisté preferovali L2 k emocionálnímu vyjadřování, ale zdůraznili výhodu v možnosti využití obou jazyků, které

mají k dispozici. Bilingvisté mohou vyhodnotit okolnosti, ve kterých může být jeden jazyk preferován před druhým, nejedná se však o boj mezi L1 a L2 jakožto primárním a sekundárním jazykem.

Studie zabývající se nadávkami a tabuizovanými slovy, specificky studie *Taboo Words and Reprimands Elicit Greater Autonomic Reactivity in a First Language than in a Second Language* (Harris et al., 2003) vyvodila, že nadávky a tabuizovaná slova vyvolávají silnější fyziologické reakce v L1 než v L2. Výsledky studie také částečně poukázaly na fakt, že se subjekty v této studii cítily pohodlněji, když přišly do styku s tabuizovanými slovy v L2. Tato studie však také poukázala na sociální vliv jazyka, což bylo dále potvrzeno ve studii *Second Language as an Exemptor from Sociocultural Norms. Emotion-Related Language Choice Revisited* (Gawinkowska et al., 2013), která vyvodila, že je pro bilingvisty snadnější a tudíž preferovanější nadávat a používat tabuizovaná slova v L2. Výsledky této studie byly opět podpořeny důvody sociologického charakteru. Z důvodu omezujících společenských norem (specificky spojené s nadávkami a tabuizovaným chování, co se slovních projevů týče) mají bilingvisté výhodu v použití L2, což emocionálně oddělí mluvčího od jazyka a zbavuje jedince společenských omezení. Společenský aspekt nadávání je dále rozepsán i ve studii *Swearing in a second language: the role of emotions and perceptions* (Mohammadi, 2020), ve kterém autorka studie vyvodila, že mluvčí L2 patrně nevědomky přebírají nadávky jako sociální taktiku, nebo jako způsob, jak budovat svou identitu v L2. Druh emocí vyvolaných v komunikačním kontextu hraje roli v sociolingvistické složitosti, jakou nadávky představují. Za účelem vytvoření celistvé identity jedince v L2 bylo v této studii zjištěno, že subjekty vykazují identické vzorce a frekvence nadávek v L1 i L2. Tudíž nelze zcela jasně říci, že by bilingvisté preferovali nadávat v L1.

Ve studiích zaměřujících se na lásku a vztahy *The Emotional Value of the Phrase 'I love you' for Iranian Bilinguals* (Jahangard & Holderread, 2013) byla výzkumná otázka „Preferují bilingvisté používat svůj L1 během emocionálního vyjadřování?“ potvrzena. Ve studii (Jahangard & Holderread, 2013) výsledky prokázaly, že téměř polovina subjektů používá oba jazyky (L1, L2) denně. L2 však neslouží jako jazyk použitý k emocionálnímu projevu, obzvláště k projevu intimních emocí. Jazyková preference tudíž spadá na L1. Studie *Loving a partner in a Foreign Language* (Dewaele & Salomidou, 2016) byla mnohem rozsáhlejší, co se výzkumného vzorku týče. Hledala odpověď také na mnohem

více podotázek, zaměřujících se na partnerské a romantické vztahy a jazyky používané v těchto vztazích. Výsledky odhalily, že jazyková preference emocionálního vyjadřování ve vztahu je L1, jazyk však není zásadní aspekt úspěšnosti vztahu bilingvistů. Dewaele se následně vrátil k tomuto tématu ve studii *Pragmatic challenges in the communication of emotions in intercultural couples* (Dewaele, 2018). Tato studie se zcela nevěnovala jazykové preferenci k emocionálnímu vyjadřování. Záměr studie se soustředil na potenciální důvody jazykové preference v bilingvním romantickém vztahu. Bylo prokázáno, že partnerské vztahy, ve kterých jeden partner převzal L1 druhého partnera (L1 druhého partnera se tudíž stal “jazykem vztahu”), vykazovaly větší problémy s emocionální komunikací. Jeden člen vztahu byl tudíž nucen se emocionálně vyjadřovat v L2, tedy v nepreferovaném jazyce. Tvrzení, které podporuje výzkumnou otázku v této práci. Na závěr se zdá, dle slov Dewaeleho, že výrok Lauren Collinsové “jazyková bariéra se nevyrovná lásce”, je v zásadě pravdivý, i když pro partnery může představovat značné praktické a mezikulturní potíže.

V neposlední řadě studie zaměřující se na jazykovou preferenci bilingvistů v terapii *Multilingualism and psychotherapy: exploring multilingual clients' experiences of language practices in psychotherapy* (Rolland et al. 2017) bylo zjištěno, že jazyková preference není vedoucí aspekt v terapii. Bilingvní klienti vyhledávající terapii nemají vždy možnost vybírat si jazyk ve kterém je terapie vedena. Podle studie dvě třetiny bilingvních subjektů používají L1, jedna třetina použila L2, však z důvodu toho, že se terapie odehrávala v zemi, ve které byl dominantní jazyk jiný než L1 subjektů. Je důležité podotknout, že pokud subjekty měly společný L2 s terapeutem, subjekty měly možnost přepnout jazykový kód a tím pádem měly přístup k zakódovaným vzpomínkám v jiném jazyce. Na závěr bylo vyhodnoceno a studie prokázala, že možnost přepínání kódu měla pro subjekty přívětivý účinek. Rolland en al. ve své studii vyhodnotili, že přestože možnost nabídnout multilingvní terapeutické léčby může být náročné z formální stránky, tato studie ukazuje, že přepínání kódu může být pro klienta přívětivý průběh léčby. Přepínání kódu a možnost použití jiných jazyků může bi- a multilingvním klientům umožnit popsat své osobní zkušenosti a možnost projevit nové “já”. Preference použití L1 je tudíž podmíněna podmínkami a možnostmi, které mohou terapie bilingvnímu klientovi nabídnout.

Analýza vybraných studií na výzkumnou otázku “*Preferují bilingvisté používat svůj L1 během emocionálního vyjadřování?*” nevyvodila jednotnou odpověď. Bilingvismus i emocionální vyjadřování je tak subjektivní a rozmanité téma, že se zcela jasně nedá určit, co bilingvisté preferují. Z vyvozených statistik předložených studií se ve většině příkladů L1 bilingvistů jevil jako preferovaný jazyk používaný při emocionálním vyjadřování. Je nutno však podotknout, že v některých situacích je pro bilingvisty přívětivější k emocionálnímu vyjadřování použít L2. Jelikož emocionální vyjadřování zakomponovává nespočet pocitů a situací, bylo by velice obtížné, ba i třeba nemožné jednoznačně určit, co je preference. Tato bakalářská práce předložila několik důkazů o tom, že bilingvismus může být výhodou, ale i nevýhodou. Člověku může jeho bilingvní zázemí dát možnost více a lépe se vyjadřovat, může ho však také i omezit. Bilingvismus i emocionální vyjadřování je závislé na několika proměnných (kulturních, sociálních, lingvistických apod.) a vlivy těchto faktorů mohou ovlivnit každého člověka jiným způsobem a intenzitou. Bylo však prokázáno, že u většiny případů je L1 považován za silnější “jazyk emocí”, tudíž je pravděpodobnější, že si bilingvisté L1 jako jazyk emocionálního vyjadřování zvolí.

4.5 Limity výzkumu

Předkládaná práce se potýká s několika limity. Jelikož se jedná o individuální bakalářskou práci, byla napsána jedním člověkem, což může vést k zaujatosti, především se způsobem vyhledávání studií v *první fázi* a výběru dat ke screeningovému procesu. Výběr databází může také vést k zaujatosti, jelikož byla opět zvolena jedním člověkem po individuální rešerši. Dané databáze a zvolený jazyk vyhledávání dat mohou podstatně ovlivnit odbornou literaturu, ke které byl získán přístup.

Z hlediska autorky studie se limit objevuje ve způsobu formulace textu a překladu, jelikož byla převážná část literatury přeložena z originálního jazyku (angličtiny). Navíc, jak bylo zmíněno, nepovažuji svou akademickou formulaci v českém jazyce za excelentní, což také mohlo předkládanou práci ovlivnit.

Dalším limitem je obsáhlost studie se zaměřením na výzkumnou otázku. Ve všech devíti představených studiích je záměr a forma výzkumu odlišná, i když se jedná o stejný okruh výzkumu. Jelikož je výzkum zabývající se bilingvismem a emocemi ovlivněn subjektivní realitou individuálních jedinců a jejich emocemi, nelze zcela jistě určit objektivitu získaných dat. Jak také bylo v průběhu této bakalářské práce uvedeno, existuje několik subkategorií bilingvismu. Objektivní vliv bilingvismu na emocionální prožívání a jazykovou preferenci je tudíž téměř nemožné určit. Následné výzkumy by se tudíž mohly zaměřit na specifickou emoci, nebo emocionální situaci (láska, nadávání) ke studii jazykové preference bilingvistů s jednotnou formou sběru dat (dotazník, online dotazník, rozhovor, laboratorní test) a vybrat jednu podkategorii individuálního bilingvismu, na které se budou zaměřovat.

V neposlední řadě limitem této práce je samotná struktura bakalářské práce. Účelem přehledové studie jakéhokoliv typu je shrnutí poznatků a dat o vybraném tématu či problému. Čím více dat je tudíž shrnuto, tím přesnější přehledová studie je. Rozsah bakalářských prací je však limitován, práce se také musí držet zadané struktury. Neustále se objevují nové studie, které by klidně i v blízké budoucnosti mohly vyvrátit, nebo přiblížit aspekt problematiky, které se tato bakalářská práce věnuje. Za tímto účelem je nezbytné se neustále k tomuto tématu vracet a provádět další a nové výzkumy.

ZÁVĚR

Bilingvismus se ve světě stává běžnějším jevem. Jazyky hrají důležitou roli v našich životech a nejméně jeden filozof řekl, že čím více jazyků člověk zná, tím víc je člověkem. Jazyk lidi spojuje a schopnost dorozumět se je i důležitým komponentem mezilidských, politických a profesních vztahů. Díky globalizaci lidé cestují a seznamují se. Není tedy divu, že se rodí čím dál více bilingvních dětí. Bilingvismus se stává normou, a proto je důležité vědět, jaké vlivy bilingvismus na člověka má.

Tato přehledová bakalářská práce měla za úkol popsat vztah bilingvismu a emocí, s cílem najít odpověď na výzkumnou otázku zaměřující se na jazykovou preferenci bilingvistů během emocionálního vyjadřování. V rámci první, teoretické části práce byly předloženy definice bilingvismu a jeho typy, stejně tak jako jeho rozřazení do podskupin. Byly také popsány emoce, její komponenty a aspekty, které emoce ovlivňují. Dále jsem se věnovala emočním teoriím a jejich vlivem na jazyk. V neposlední řadě se první část práce věnovala bilingvismu ve spojení s emocionálními stavy a situacemi, které mohou mít vliv na preferovaný jazyk.

Druhá, výzkumná část bakalářské práce pomocí *systematic review* navázala na první část s cílem předložit integrovaný souhrn studií týkajících se tématu a výzkumné otázky této bakalářské práce. Screeningovým procesem jsem vybrala 9 studií, které byly následně podrobeny individuální analýze.

Výsledky analýzy nevyvodily jednotný výsledek, ale naznačily, že u většiny situací týkajících se emocionálního vyjadřování mají bilingvisté tendenci přiklánět se k používání L1. Je však zapotřebí dalších výzkumů, které se budou více zaměřovat na individuální aspekty emocionálního vyjadřování k tomu, aby se mohl vyvodit jednotný závěr.

Je důležité podotknout, že jednotná odpověď nemusí být určena nikdy. Individuální zkušenosti a pocity lidí se dají jen těžce kvantifikovat a tím určovat jednotné závěry. Co tedy můžeme udělat, je dále zkoumat a tím vytvářet rozsáhlou síť informací na toto téma. Čím více studií bude provedeno, tím lépe mohou být nabyté znalosti v budoucnu použity k pochopení toho, co se odehrává v mozku bilingvistů. Všichni by si měli pamatovat, že cílem je pomoci alespoň jednomu člověku lépe porozumět sám sobě.

SEZNAM LITERATURY

Accurso, K. (2015). Language dominance. *Encyclopedia of Diversity and Social Justice*. New York: Rowman & Littlefield.

Alaoui, K.E., Pilotti, M.A., Mulhem, H.A., Tallouzi, E.A., & Mqbas, M.M. (2017). The Role of Language and Cultural Orientation in Guilt and Shame Experienced by Bilingual Female Speakers. *Journal of Muslim Mental Health*, 11.

Albarillo, F. (2018). Information code - switching: A study of language references in academic libraries. *College & Research Libraries*, 79(5), 624

Ayçiçeği-Dinn, A., & Caldwell-Harris, C.L. (2009). Emotion-memory effects in bilingual speakers: A levels-of-processing approach*. *Bilingualism: Language and Cognition*, 12, 291 - 303.

Bakić, A., of Zadar, U., Škifić, S., & of Zadar, U. (2017). The Relationship between Bilingualism and Identity in Expressing Emotions and Thoughts. *Íkala, Revista De Lenguaje y Cultura*, 22(2), 33–54. <https://doi.org/10.17533/UDEA.IKALA.V22N01A03>

Beardmore, H. B. (1986). *Bilingualism: basic principles (Vol. 1). Multilingual Matters.*

Beardmore, H. B. (2003). 1. Who is Afraid of Bilingualism?. In J. Dewaele, A. Housen & W. Li (Ed.), *Bilingualism: Beyond Basic Principles* (pp. 10-27). Bristol, Blue Ridge Summit: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853596315-004>

Caldwell-Harris, C., Staroselsky, M., Smashnaya, S., Vasilyeva, N. (2011) Emotional resonances of bilinguals' two languages vary with age of arrival: The Russian-English bilingual experience in the U.S. In P. Wilson (Ed.), *Perspectives on emotion*. Academia.edu. <https://doi.org/10.3726/978-3-653-01466-2/18>

Caldwell-Harris, C. L., & Ayçiçeği-Dinn, A. (2009). Emotion and lying in a non-native language. *International journal of psychophysiology : official journal of the International Organization of Psychophysiology*, 71(3), 193–204. <https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2008.09.006>

Caruana, E. J., Roman, M., Hernández-Sánchez, J., & Solli, P. (2015). Longitudinal studies. *Journal of thoracic disease*, 7(11), E537–E540.

Clyne, M. (1997). Multilingualism. In: Coulmas, F. (ed.). *The Handbook of Sociolinguistics (Oxford/UK and Malden/USA: Blackwell)*, 301- 314.

Collier, G., & Collier, G.J. (1985). *Emotional Expression* (1st ed.). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315802411>

Cummins, J. (1979). Linguistic Interdependence and the Educational Development of Bilingual Children. *Review of Educational Research*, 49, 222-251. <http://dx.doi.org/10.3102/00346543049002222>

D'Acierno, M. R. (1990). *Three Types of Bilingualism*. [Washington, D.C.] : Distributed by ERIC Clearinghouse, <https://eric.ed.gov/?id=ED321574>

Dewaele, D., Costa, B. (2013). Psychotherapy across languages: beliefs, attitudes and practices of monolingual and multilingual therapists with their multilingual patients. *Counselling and Psychotherapy Research*. <https://doi.org/10.1080/14733145.2013.838338>

Dewaele, J.-M. & A. Pavlenko (2001–2003) *Bilingualism and Emotions Questionnaire (BEQ) web-questionnaire*. University of London/ Temple University.

Dewaele, J.-C. & Salomidou, L. (2017). Loving a partner in a Foreign Language. *Journal of Pragmatics*. 108. 116-130. [10.1016/j.pragma.2016.12.009](https://doi.org/10.1016/j.pragma.2016.12.009).

Dewaele, J.-M. (2004a). Perceived language dominance and language preference for emotional speech. In M.S. Schmid, B. Köpke, M. Kejser & L. Weilemar (Eds.), *First Language Attrition: Interdisciplinary Perspectives on Methodological Issues*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, Pp. 81-104.

Dewaele, Jean-Marc. (2004b). The Emotional Force of Swearwords and Taboo Words in the Speech of Multilinguals. *Journal of Multilingual and Multicultural Development - J MULTILING MULTICULT DEVELOP*. 25. 204-222. [10.1080/01434630408666529](https://doi.org/10.1080/01434630408666529).

Dewaele, J.-M. (2007). Blistering barnacles! What language do multilinguals Swear in?! *Sociolinguistic Studies*, 5(1), 83–105. <https://doi.org/10.1558/SOLS.V5I1.83>

Dewaele, J.-M. (2008). The emotional weight of ‘I love you’ in multilinguals languages. *Journal of Pragmatics* 40. 1753–1780.

Dewaele, J.-M. (2010). *Emotions in Multiple Languages*. <https://doi.org/10.1057/9780230289505>

Dewaele, J.-M. (2012). “Christ fucking shit merde!” Language Preferences for Swearing Among Maximally Proficient Multilinguals. *Sociolinguistic Studies*, 4(3), 595–614. <https://doi.org/10.1558/SOLS.V4I3.595>

Dewaele, J.-M. (2016). Thirty shades of offensiveness: L1 and L2 English users' understanding, perception and self-reported use of negative emotion-laden words. *Journal of Pragmatics*, 94, 112–127. <https://doi.org/10.1016/J.PRAGMA.2016.01.009>

Dewaele, J.-M. (2018). Pragmatic challenges in the communication of emotions in intercultural couples. *Intercultural Pragmatics*, 15(1), 29–55. <https://doi.org/10.1515/IP-2017-0029>

Diller, K., C. (1970) “Compound” and “Coordinate” Bilingualism: A Conceptual Artifact, *WORD*, 26:2, 254-261, DOI: 10.1080/00437956.1970.11435596.

Alexandra S. Dylman & Anna Bjärtå (2019) When your heart is in your mouth: the effect of second language use on negative emotions, *Cognition and Emotion*, 33:6, 1284-1290, DOI: 10.1080/02699931.2018.1540403.

Ekman, P. (1992). Are there basic emotions? *Psychological review*, 99 3, 550-3.

Ekman, P. (1999). Basic emotions. In T. Dalgleish and M. Power (Eds.), *Handbook of Cognition and Emotion*. Sussex: John Wiley & Sons.

Ekman, P. (2003) *Emotions revealed: Recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life*. New York: Henry Holt.

Ferré, P., García, T., Fraga, I., Sánchez-Casas, R., & Molero, M. (2010). Memory for emotional words in bilinguals: Do words have the same emotional intensity in the first and in the second language? *Cognition Emotion*, 24(5), 760–785. <https://doi.org/10.1080/02699930902985779>

Fishman, J. A. (1977). The social science perspective. In *Bilingual Education: Current Perspectives*. Social Science pp. 1-49. Arlington, VA: Center for Applied Linguistics.

Gawinkowska, M., Paradowski, M. B., & Bilewicz, M. (2013). Second Language as an Exemptor from Sociocultural Norms. *Emotion-Related Language Choice Revisited*. *PLoS ONE*, 8(12), e81225. <https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0081225>

Gregorio, J. (2021) The Inuit people, *WorldAtlas*. WorldAtlas. Available at: <https://www.worldatlas.com/articles/who-are-the-eskimo-people-where-do-they-live.html>

Grosjean, F. (1997). The bilingual individual. *Interpreting*, Volume 2, Issue 1-2, p. 163 - 187. <https://doi.org/10.1075/intp.2.1-2.07gro>

Grosjean, F. (2008). *Studying Bilinguals*. Oxford: Oxford University Press.

Grosjean, F. (2021). *Life as a Bilingual: Knowing and Using Two or More Languages*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Harris, C.L., Ayçiçeği, A., & Gleason, J.B. (2003). Taboo words and reprimands elicit greater autonomic reactivity in a first language than in a second language. *Applied Psycholinguistics*, 24, 561 - 579. <https://doi.org/10.1017/S0142716403000286>

Harris, C. L., Gleason, J. B., & Ayçiçeği, A. (2006). 10. When is a First Language More Emotional? Psychophysiological Evidence from Bilingual Speakers. *Bilingual Minds*, 257–283. <https://doi.org/10.21832/9781853598746-012>

Izard, C. (1977) *Human emotions*. New York: Plenum.

Izard, C. (2011) Forms and functions of emotions: Matters of emotion-cognition interactions. *Emotion Review*, 3, 371–378.

Izard, C. (2009) Emotion theory and research: Highlights, unanswered questions, and emerging issues. *Annual Review of Psychology*, 60, 1, 1–25.

Jahangard, A., & Holderread, S. (2013). The Emotional Value of the Phrase ‘I love you’ for Iranian Bilinguals. *Journal of Language, Culture, and Translation (LCT)*, 39–63.

James, M.A. (2012). Cross-Linguistic Influence and Transfer of Learning. In: Seel, N.M. (eds) *Encyclopedia of the Sciences of Learning*. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1428-6_702

Jarvis, S. & A. Pavlenko (2008) *Cross-linguistic influence in language and cognition*. New York/London: Routledge.

Jezak, M. (2017). *Language is the Key*. University of Ottawa Press. ISBN 9780776625850.

Kazanas, S. A., & Altarriba, J. (2016). Emotion Word Processing: Effects of Word Type and Valence in Spanish-English Bilinguals. *Journal of psycholinguistic research*, 45(2), 395–406. <https://doi.org/10.1007/s10936-015-9357-3>

Kheirzadeh, S., & Hajiabed, M. (2016). Differential Language Functioning of Monolinguals and Bilinguals on Positive-Negative Emotional Expression. *Journal of psycholinguistic research*, 45(1), 55–69. <https://doi.org/10.1007/s10936-014-9326-2>

Kootstra, G. (2015). A psycholinguistic perspective on code-switching: Lexical, structural, and socio-interactive processes. 10.1515/9783110346879.39.

Lambert, W.E. (1974). Culture and language as factors in learning and education. In F.E.Aboud & R.D. Mead (Eds.), Cultural factors in learning and education. Bellingham, WA:Fifth Western Washington Symposium on Learning.

Macnamara, J. (1967). Problems of Bilingualism. *Journal of Social Issues*, 23.

Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická orientace*. <https://doi.org/10.5817/PedOr2013-4-427>

Marian, V., & Kaushanskaya, M. (2008). Words, feelings, and bilingualism. *Emotion Words in the Monolingual and Bilingual Lexicon*, 3(1), 72–91. <https://doi.org/10.1075/ML.3.1.06MAR>

Martinovic, I. & Altarriba, J. (2012). Bilingualism and Emotion: Implications for Mental Health. *The Handbook of Bilingualism and Multilingualism: Second Edition*. 292-320. 10.1002/9781118332382.ch12.

Mertins (roz. Schmiedtová), B. (2017): OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/OSVOJOV%C3%81N%C3%8D%20DRUH%C3%89HO%20JAZYKA>

Mohammadi, A. (2020). Swearing in a Second Language: The Role of Emotions and Perceptions. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 10.1080/01434632.2020.1755293.

Moradi (2014) An investigation through different types of bilinguals and bilingualism, *Academia.edu*. Available at: https://www.academia.edu/8436489/An_Investigation_through_Different_Types_of_Bilinguals_and_Bilingualis.

Munroe, S. (2018). What Are the Official Languages of Canada? Retrieved from <https://www.thoughtco.com/official-languages-in-canada-508052>

Nordquist, R. (2019) The Sapir-Whorf Hypothesis Linguistic Theory, *ThoughtCo*. URL <https://www.thoughtco.com/sapir-whorf-hypothesis-1691924>

Opitz, B., & Degner, J. (2012). Emotionality in a second language: It's a matter of time. *Neuropsychologia*, 50, 1961-1967.

Ożańska-Ponikwia, K. (2012). What has personality and emotional intelligence to do with 'feeling different' while using a foreign language? *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 15(2), 217–234. doi:10.1080/13670050.2011.616185

Ożańska-Ponikwia, K. (2017). Expression and perception of emotions by Polish–English bilinguals I love you vs. Kocham Cię. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 22. 1-12. 10.1080/13670050.2016.1270893.

Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., McGuinness, L. A., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ (Clinical research ed.)*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>

Pavlenko, A. & S. Jarvis (2002) Bidirectional transfer. *Applied Linguistics*, 23, 2, 190–214.

Pavlenko, A. (2002). Bilingualism and emotions. *Multilingua - Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 21(1), 45–78. <https://doi.org/10.1515/MULT.2002.004>

Pavlenko, A. (2005a). *Emotions and multilingualism*. Cambridge, MA: Cambridge University Press

Pavlenko, A. (2005b). Bilingualism and Thought. In A. M. B. De Groot, & J. F. Kroll (Eds.), *Handbook of Bilingualism: Psycholinguistic Approaches* (pp. 433-453). Oxford: Oxford University Press.

Pavlenko, A. (2008). Emotion and emotion-laden words in the bilingual lexicon. *Bilingualism: Language and Cognition* 11(2). 147-164.

Pavlenko, A. (2008). Structural and conceptual equivalence in the acquisition and use of emotion words in a second language. *Emotion Words in the Monolingual and Bilingual Lexicon*, 3(1), 92–121. <https://doi.org/10.1075/ML.3.1.07PAV>

Pavlenko, A. (2014). *The bilingual mind and what it tells us about language and thought*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Pawliszko, J. (2022). Emotion-Related Language Choice theory in the cross-fire: Evidence from Mexican-American bilinguals. *Topics in Linguistics*. 23. 15-23. 10.2478/topling-2022-0002.

Peal, E. and Lambert, W. E. (1962). The relation of bilingualism to intelligence. *Psychological Monographs* , 76, 1 – 23.

Perlovsky, L. (2006). Toward Physics of the Mind: Concepts, Emotions, Consciousness, and Symbols. *Physics of Life Reviews*, 3, 23-55. <http://dx.doi.org/10.1016/j.plrev.2005.11.003>

Pollard, S. (2002). The Benefit of Code Switching within a Bilingual Education Program.

Ponari, M. & Rodriguez-Cuadrado, S. & Vinson, David & Fox, N.& Costa, A. & Vigliocco, G.. (2015). Processing Advantage for Emotional Words in Bilingual Speakers. *Emotion*. (in press).

Rolland L., Dewaele J.-M. & Costa B. (2017) Multilingualism and psychotherapy: exploring multilingual clients' experiences of language practices in psychotherapy, *International Journal of Multilingualism*, 14:1, 69-85, DOI: 10.1080/14790718.2017.1259009

Sapir, E. (1929). The status of linguistics as a science. *Language*, 5, 207-214.

Shah, M., Furqan, A., & Zaman, K. (2019). A Sociolinguistic Investigation of the Code Switching Practices of Students Outside Classroom in Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan. *Review of Economics and Development Studies*.

Shakiba, N.& Stapleton, K. (2022). Persian immigrants' language choice for swearing: the effects of socio-biographical variables and personality traits. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*.

Toivo, T.I.W. (2020) Reduced emotional resonance in bilinguals' L2: Potential causes, methods of measurement, and behavioural implications. Available at: <https://theses.gla.ac.uk/81576/>

UNESCO, H. (2019). Multilingualism in focus at UNESCO International Literacy Day conference | UNESCO. Home. URL <https://www.unesco.org/en/articles/multilingualism-focus-unesco-international-literacy-day-conference>

Verkerk, L., Backus, A., Faro, L., Dewaele, J.-M., & Das, E. (2021). Language Choice in Psychotherapy of Multilingual Clients. *Language and Psychoanalysis*, 10(2), 1–22. <https://doi.org/10.7565/LANDP.V10I2.5542>

Vince, G. (2016). Why being bilingual works wonders for your brain, The Guardian. Guardian News and Media. Available at: <https://www.theguardian.com/science/2016/aug/07/being-bilingual-good-for-brain-mental-health>.

Vogt, H. (1954). "Language Contacts." Word 10 (2 - 3): 365 - 374.

Wei, L. (Ed.). (2007). The Bilingualism Reader (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003060406>

Weinreich, U. (1953). Languages in Contact. The Hague: Mouton.

Whorf, B. L. (1940). Science and linguistics. Technology Review, 42, 229-231.

Wierzbicka, A.M. (2004). Preface: Bilingual Lives, Bilingual Experience. Journal of Multilingual and Multicultural Development, 25, 104 - 94.

Williams, M. (2014). Untranslatable words into English: the ultimate list. Retrieved from <https://global-lingo.com/untranslatable-words-ultimate-list/>

Winkel, H. (2013). The emotional Stroop task and emotionality rating of negative and neutral words in late Thai-English bilinguals in press International Journal of Psychology.

